

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Diplomová práce

Tématika lidských práv ve výuce na 2. stupni základních škol

Vypracoval: Linda Bobrová
Vedoucí práce: Mgr. Luboš Krninský, Ph.D.
České Budějovice 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s §47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 30. 12. 2022

.....
Bc. Linda Bobrová

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu práce Mgr. Luboši Krninskému Ph.D. za velmi laskavý a vlídný přístup, trpělivost, věnovaný čas a odborné vedení mé diplomové práce.

Anotace

Práce se zabývá zařazením tématu lidských práv do základního vzdělávání a jeho významem pro budoucnost. Mapuje lidská práva z teoretického hlediska i z pohledu pojetí problematiky jako součást kurikulárních dokumentů a jejich implementaci v podobě učiva. Obsahuje také analýzu nejužívanějších učebnic s doložkou MŠMT a jejich zpracováním dané problematiky. Stěžejní částí práce je kapitola věnovaná výukovým aktivitám pro druhý stupeň základních škol, které byly autorkou navrženy na základě teoretických poznatků týkajících se lidských práv a jejich porušování.

Klíčová slova

Lidská práva, Porušování lidských práv, Budoucnost lidských práv, Aktivity pro 2. stupeň ZŠ, Rámcový vzdělávací program

Abstract

This thesis deals with the inclusion of the topic of human rights in basic education and its importance for the future. It looks into human rights from a theoretical point of view as well as from the point of view of the concept of the issue as part of curricular documents and their implementation in the form of curriculum. It also contains an analysis of the most used textbooks with the clause of the MŠMT and their treatment of the given issue. The key part of the work is the chapter dedicated to teaching activities for the second grade of elementary schools, which were designed by the author based on theoretical knowledge regarding human rights and their violations.

Keywords

Human rights, Human rights violations, Future of human rights, Activities for 2nd grade, Framework Educational Program

Obsah

Úvod.....	7
Metodika	9
1 Lidská práva.....	10
1.1 Lidská práva a OSN	10
1.2 Současný svět z pohledu lidských práv.....	13
1.2.1 Globální trendy světového vývoje	13
1.2.2 Budoucnost lidských práv.....	17
1.2.3 Stav lidských práv v České republice	18
2 Lidská práva v kurikulu pro základní vzdělávání.....	21
2.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV).....	21
2.1.1 Klíčové kompetence	23
2.1.2 Průřezová témata	24
2.1.3 Vzdělávací oblast Člověk a společnost	28
3 Analýza vybraných učebnic výchovy k občanství.....	31
3.1 Komponenty řídící učení.....	32
3.2 Komponenty grafické a obrazové.....	33
3.3 Komponenty verbální	33
3.4 Hodnocení (SWOT analýza)	34
4 Náměty aktivit do výuky s tematikou lidských práv	36
4.1 AKTIVITA Č. 1	37
4.2 AKTIVITA Č. 2	39
4.3 AKTIVITA Č. 3	43
4.4 AKTIVITA Č. 4	47
4.5 AKTIVITA Č. 5	51
4.6 AKTIVITA Č. 6	54
4.7 AKTIVITA Č. 7	62

4.8	AKTIVITA Č. 8	69
4.9	Realizace aktivit v praxi	76
4.9.1	Aktivita č. 1 – Ostrov.....	76
4.9.2	Aktivita č. 2 – Bylo..	77
4.9.3	Aktivita č. 3 – Náměstí lidských práv	77
4.9.4	Aktivita č. 4 – Mandarinky z Tibetu	78
4.9.5	Aktivita č. 5 – Město plné práv	79
4.9.6	Aktivita č. 6 – Bojovníci za lidská práva	80
4.9.7	Aktivita č. 7 – Badiuca a olympijské hry	81
4.9.8	Aktivita č. 8 – Příběhy bezpráví	82
	Diskuze	83
	Závěr.....	88
	Literatura a zdroje	89
	Seznam příloh	94

Úvod

Práce se zabývá tematikou lidských práv ve výuce na druhém stupni základních škol (dále ZŠ). Problematika lidských práv byla zvolena z důvodu jejich klíčové role pro fungování budoucího světa a i samotné nové generace lidí, žáků, kteří budou stát v čele nové epochy, která se utváří každým dnem. Fenomén lidských práv je cestou pro udržení mírové situace na globální úrovni a chodu společnosti, která mnohdy pod rouškou strachu ničí tuto ideu.

Cílem práce je proto vytvoření vlastních učebních aktivit, které žákům pomohou pochopit význam lidských práv a úskalí, která v sobě skrývají. Aktivit byly utvářeny na základě poznatků teoretické části s ohledem na kurikulární dokument, určující směr českého vzdělávání, Rámcový vzdělávací program (dále RVP).

Diplomová práce je rozdělena do čtyř hlavních kapitol, z čehož jednu z nich tvoří praktická část zahrnující vlastní aktivity do výuky pro druhý stupeň ZŠ. Úvodní kapitola se věnuje obecným informacím o lidských právech, jež prezentují ukotvení lidských práv v mezinárodních dokumentech a jejich základní prvky. Kapitola také představuje vhled do současného světového dění ve vztahu k lidským právům a výzvám, kterým mohou dle dosavadního vývoje čelit. Obsahuje i zmínku o stavu lidských práv v České republice.

Další část práce reflektuje pozici lidských práv v kurikulárních dokumentech a jejich zařazení do výuky. Podrobněji se zaměřuje na Rámcový vzdělávací program, klíčové kompetence a průřezová témata. Lidská práva zde zachycuje v kontextu vzdělávací oblasti Člověk a společnost.

Třetí kapitolu tvoří analýza učebnic výchovy k občanství pro druhý stupeň ZŠ od nakladatelství Fraus a Nová škola. Tato část je především deskriptivního charakteru, a uvádí pouhý náhled do této oblasti. Rozbor zpracovává na základě tří komponentů (řídící učení, grafické a obrazové, verbální). V závěru jsou jednotlivé učebnice hodnoceny z hlediska zpracování tématu lidských práv, přičemž tyto výsledky následně shrnuje pomocí SWOT analýzy.

Závěrečná kapitola má praktický profil, tvoří ji 8 originálních aktivit vytvořených především pro výuku výchovy k občanství na druhém stupni základních škol. Vzhledem k jejich povaze je lze ovšem zařadit, v rámci mezipředmětových vztahů či globálního rozvojového vzdělávání, i do dalších předmětů, například zeměpisu nebo výtvarné výchovy. Aktivit si kladou za cíl seznámit žáky nejen s lidskoprávními základy a jejich podstatou, ale i oblastmi, kde dochází

k dlouhodobému porušování lidských práv. Z tohoto důvodu se v materiálech často objevují motivy konfliktních regionů světa a ohnisek napětí.

Práce zmiňuje také průběh daných aktivit při jejich uskutečnění v praxi. Realizace probíhala napříč druhým stupněm na jedné vybrané základní škole v Jihočeském kraji. Ve většině tříd se jednalo o hodinu výchovy k občanství, případně o výuku zeměpisu, kam daná problematika spadá v rámci politické geografie.

Metodika

Práce využívá primárních i sekundárních zdrojů, které tvoří páteř celého dokumentu. Teoretické podklady ve formě literárních publikací, dokumentů a spisů, webových zdrojů a didaktických pramenů poskytly práci odborný charakter a tematicky ji slučují s celou ideou dokumentu.

Mezi klíčové primární zdroje patří především jednotlivé listiny deklarující lidská práva, zejména Všeobecná deklarace lidských práv, kterou v roce 1948 uvedlo v celosvětovou působnost OSN. Mezi další zdroje ústředního charakteru patří nová verze Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání vydaná Ministerstvem školství a tělovýchovy v roce 2021, která se stala základem pro propojení problematiky lidských práv s cíli vzdělávacího obsahu na druhém stupni základních škol. Práce se opírá i o další důležité zdroje, kterými je například výzkumný spis Trend Compendium 2050 od společnosti Roland Berger, či odborné články z mezinárodního lidskoprávního časopisu Sur Journal. Pro zpracování analýzy učebnic se stala podpůrným materiálem kniha Učebnice pod lupou od autorů Josefa Maňáka a Dušana Klapka.

Sekundární zdroje reprezentují mnohé webové stránky neziskových nevládních organizací, jako ústřední z nich je možné uvést Amnesty International a Člověk v tísni. Dále se v práci objevují různé zdroje z online prostředí, které do textu vnášejí aktuálnost a obohacují jej o doplňující informace.

Inspirací pro výukové aktivity zaměřené na možnosti využití tématu lidských práv ve výuce výchovy k občanství a v předmětech úzce s ní související, se stalo současné dění ve světě a aktuální globální problémy, se kterými se žáci mohou setkat pouze prostřednictvím masových médií, často však bez hlubšího porozumění. Velmi cenným zdrojem inspirace se také stal portál projektu Jeden svět na školách (www.jsns.cz), pod záštitou již zmiňované organizace Člověk v tísni, která na uvedeném webu publikuje články, videoprojekce i celé lekce vztahující se k širokému spektru soudobých témat společnosti.

1 Lidská práva

Lidská práva jsou jedním z nejdůležitějších atributů svobodné a rovné společnosti, neboť se už jen pro svou ideu zasazují o mír, lásku, soucit a nutnost respektu ke každému jedinci, ještě před jeho příchodem na svět. Utvářejí podstatu lidskosti, která nejen že symbolizuje příslušnost k lidské rase, ale zároveň by také měla bránit lidskému svědomí k činění zla, které se rodí ze strachu. Uznáním přirozené důstojnosti, rovnosti a nezcizitelnosti základních práv strach pomíjí a utváří se tak prostor pro bezpečný a spravedlivý svět, v té nejzákladnější podobě. (OSN, 2015)

Ovšem i přes všechny charakteristické znaky lidských práv, neexistuje v současné době žádná oficiální jednotná definice, která by je přesně vymezovala. Kodifikována jsou pouze jednotlivá, konkrétní práva a obecné aspekty, které kladou důraz především na univerzálnost, nezcizitelnost, nepromlčitelnost a nezrušitelnost lidských práv jako celku. (UN Human rights, 2021) Lidská práva jsou proto vlastní všem lidským bytostem bez ohledu na jejich rasu, etnickou příslušnost, národnost, pohlaví, náboženství nebo jakýkoli jiný status. Nelze je tedy považovat za abstraktní pojem, nýbrž za prostředek k pochopení reálného světa. (Amnesty International, 2020)

Metaforicky by se také dala označit za „společný cíl“, který je vymezen nejen pro jedince, ale i veškerá společenská uskupení, neboť jsou obě tyto složky, hlediska realizace a zasazení se o funkčnost jednotlivých práv, stěžejní. Z tohoto důvodu není možné lidská práva omezovat ani na základě politického, či právního zázemí v rámci určitého teritoria, ať už se jedná o plně suverénní stát, závislé území nebo nesamosprávnou oblast. (OSN, 2015)

1.1 Lidská práva a OSN

Prvotní myšlenku, která by alespoň částečně mohla připomínat současnou formu lidských práv, lze pozorovat už v době antiky, kdy se sofisté zasazovali o přirozené právo, které mělo fungovat na analogickém principu. Lze tedy tvrdit, že idea lidských práv prostupuje celou historií civilizace a koreluje tak s rozvojem společnosti ve všech směrech, ať už se jedná o vědeckou, kulturní, náboženskou, politickou nebo samostatnou myšlenkovou koncepci. (Holländer, 2012)

Nejzásadnějším milníkem pro lidská práva se ovšem stalo 20. století, jež bylo silně poznamenáno dvěma světovými válkami. Právě vlivem těchto strašlivých událostí s devastujícím dopadem nejen na lidské životy a celou planetu Zemi, bylo nutné utvořit koncepci, která by podobným konfliktům měla předejít a zabránit jejich vzniku v budoucnu,

koncepti, která by byla schopná ochránit všechny lidské bytosti už jen díky jejich inherentnosti k lidské rase. (Kaur, 2014)

Prvně se o realizaci tohoto cíle pokusilo uskupení států zvané Společnost národů, které vzniklo krátce po 1. světové válce, v roce 1920 v Ženevě na popud tehdejšího prezidenta USA Woodrow Wilsona (1913–1921). Do čela Společnosti národů se postavila Francie, Velká Británie a Itálie, jakožto vítězi první světové války a utvořili tak, společně se svými válečnými spojenci, mezi něž mimo jiné patřilo i bývalé Československo, fórum pro řešení mezinárodních střetů. (Office of the Historian, 2019) Vlivem různých faktorů, například atmosférou zdevastované Evropy, či odmítnutí USA se připojit k uskupení, nebyla Společnost národů vlivná natolik, aby dokázala zabránit blížící se katastrofě v podobě druhé světové války. I přes to, že bylo sdružení oficiálně rozpuštěno až v roce 1946, jeho aktivita během let 1939–1945 byla naprosto bezvýznamná. (Britannica, 2020)

Právě období po druhé světové válce se stalo klíčovým pro zrození mezinárodněprávní institucionalizace kodexů zasazujících se o světový mír a lidská práva. 24. října 1945 vzniklo na konferenci v San Franciscu nové uskupení států – Organizace spojených národů (OSN), které bylo tentokrát mnohem komplexnější, a to především z pohledu počtu členských států, kterých do sdružení vstoupilo 51.¹ Současně se založením OSN také vznikla Charta OSN představující základní statut pro chod celé organizace, k níž se všechny členské státy zavázaly. (OSN, 2014) „My, lid spojených národů, jsouce odhodláni: uchránit budoucí pokolení metly války, která dvakrát za našeho života přinesla lidstvu nevýslovné strasti, prohlásit znovu svou víru v základní lidská práva, v důstojnost a hodnotu lidské osobnosti, v rovná práva mužů i žen a národů velkých i malých, vytvořit poměry, za nichž mohou být zachovány spravedlnost a úcta k závazkům plynoucím ze smluv a jiných pramenů mezinárodního práva, podporovat sociální pokrok a zlepšovat životní úroveň ve větší svobodě, a k tomu cíli pěstovat snášenlivost a navzájem žít v míru jako dobří sousedé, sjednotit své síly k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, přijmout zásady a zavést metody zajišťující, aby ozbrojené síly nebylo užíváno jinak než ve společném zájmu, a používat mezinárodního ústrojí k podpoře hospodářského

¹ V současné době čítá OSN 193 členských států, z celkového počtu 206 uznávaných zemí. Mezi tyto členy patří i Česká republika, která je jedním se zakládajících států. OSN si nárokuje právo na vyloučení kterékoliv země, která by porušila smluvní předpisy a neřídila se v souladu s Chartou OSN, prozatím tak nikdy neučinila. (OSN, 2021a)

a sociálního povznesení všech národů, rozhodli jsme se sdružit své úsilí, abychom těchto cílů dosáhli.“ (OSN, 1945, s. 4)

V souladu s tímto prohlášením jsou v Chartě definovány 4 ústřední cíle OSN vycházející ze samé podstaty její existence, jsou jimi:

1. Udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, prevence a eliminace rizik.
2. Rozvíjení přátelských vztahů, podpora rovnoprávnosti a sebeurčení národů.
3. Pomoc s řešením mezinárodních problémů hospodářského, kulturního, sociálního, či humanitního rázu, zahrnující podporu a posilování lidských práv bez ohledu na jakékoliv atributy.
4. Být institucí, která uvádí v soulad veškeré úsilí jednotlivých států k dosažení společných cílů, které mají maximalizovat blaho všech. (OSN, 1945)

Z hlediska lidských práv ovšem pod záštitou OSN vznikl 10. prosince v roce 1948 další, mnohem důležitější dokument, kterým se stala Všeobecná deklarace lidských práv. Poprvé v historii tak byla zformulována a legislativně přisouzena stejná práva všem lidem bez rozdílu, která se stala se měřítkem pro rovnocenný chod společnosti a zároveň nástrojem v boji proti útlaku a bezpráví. (OSN, 2015)

Práva uvedená ve Všeobecné deklaraci prostupují širokým spektrem složek, zahrnující ekonomickou, sociální, kulturní, občanskou i politickou sféru a jsou přisouzena všem ženám, dětem, mužům, migrantům, menšinám i tělesně, či duševně postiženým lidem, bez ohledu na jakékoliv determinanty. (OSN, 2021)

Všeobecná deklarace lidských práv ve své základní podobě obsahuje 30 článků a preambuli, které rozepisují jednotlivá práva (viz. příloha č. 1) z nichž první říká: „všichni lidé se rodí svobodní a sobě rovni v důstojnosti i právech,“ čímž stanovuje základní a nejdůležitější kritéria pro ostatní práva, která z jeho principu vycházejí. (OSN, 2015)

Samotná kodifikace deklarace ovšem nezapříčinila to, že by všichni lidé byli opravdu svobodní, sobě rovni a měli stejná práva. Přesto měl její dopad silný vliv na vývoj postmoderní společnosti a působení jejích mechanismů je stále významnější i v soudobém světě, kde je otázka lidských práv neustále řešena s exponenciální tendencí. (OSN, 2015)

„Mnoha lidem – i když ne všem – se podařilo uniknout mučení, neoprávněnému uvěznění, popravě, nucenému zmizení, pronásledování nebo diskriminaci. Získali spravedlivý přístup ke vzdělání, ekonomickým příležitostem, přiměřeným zdrojům i zdravotní péči. Dostalo se jim nápravy křivd a národní i mezinárodní ochrany práv, kterou jim zabezpečuje pevná architektura

mezinárodního systému lidských práv. Síla Všeobecné deklarace lidských práv spočívá v síle myšlenek měnit svět.“ (Hussein, 2015, s. 8)

Kromě výše uvedených smluv vzniklo pod taktovkou OSN mnoho dalších lidskoprávních dokumentů, které obohacují a rozšiřují Chartu OSN a Všeobecnou deklaraci, patří mezi ně především Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, jež byly přijaty v roce 1966. Eminentním spisem se stala Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950, která představuje průlomový akt v rámci ochrany lidských práv v evropském prostředí. Tato úmluva byla vytvořena Radou Evropy, a stala se tak právním podkladem pro vznik Evropského soudu pro lidská práva. (Holländer, 2012)

1.2 Současný svět z pohledu lidských práv

Postupné etablování lidských práv do světového povědomí po druhé světové válce přispělo ke zlepšení životních podmínek v mnohých oblastech světa. Přesto ovšem stále existují i místa, kde dochází k jejich konstantnímu porušování. Vzájemná spleť současných globálních výzev, zahrnující hrozbu ozbrojených konfliktů, nárůst chudoby, prohlubující se klimatickou krizi a mnohé další trendy, ať už jsou s těmito jevy spojené nebo mají své kořeny jinde, staví současné lidstvo před velmi složité morální a politické otázky, kterým je potřeba čelit novou optikou, která by lidská práva dokázala upevnit a do jisté míry také v aktuálním kontextu ochránit. (Akande, 2020)

1.2.1 Globální trendy světového vývoje

21. století se nepochybně stalo symbolem pokroku, globalizace a diametrálně rozdílného fungování světa oproti předešlým dekádam. Jedním ze zásadních znaků tohoto vývoje je dynamičnost změn, které formují a přetvářejí svět každým dnem. Z perspektivy lidských práv je proto bezprostředně relevantní tyto tendence neustále analyzovat a predikovat jejich budoucí vývoj. (Petrasek, 2014)

1.2.1.1 Lidé a společnost

Lidská společnost prochází mnohými fenomény, ovšem mezi nejdůležitější z nich patří demografické změny. Od počátku minulého století se nárůst populace více než ztrojnásobil, počet obyvatel se z 2,5 miliardy zvýšil na počet dosahující 8 miliard. (Worldometer, 2022) Rozrůstání společnosti se dá předpokládat i v budoucnosti, která by, dle výzkumu Roland Berger, měla dosáhnout do roku 2050 necelých 10 miliard. Avšak charakter intenzity by se měl

mírně zpomalit, především díky lehce klesající porodnosti v rozvojových zemích a nízké míře hrubé porodnosti ve vyspělých státech, které dosahují regrese a stárnutí společnosti.

(Krys, Born, 2020)

Dalším z klíčových trendů současnosti se stala migrace. Více než 320 miliónů lidí nežije v zemích svého původu. Důvody k mezinárodní migraci jsou různé, patří mezi ně například práce a možnost pracovního uplatnění, či kvalita vzdělávání. Výjimkou bohužel nejsou ani válečné příčiny, přírodní katastrofy, humanitární krize nebo pronásledování. Lze předpokládat, že lidé budou za vidinou prosperity a bezpečí migrovat i v následujících desetiletích. Ke zvýšení počtu migrace také výrazně přispívají klimatické změny a globální oteplování, které může v budoucnu učinit určité oblasti planety Země neobyvatelné. (Krys, Born, 2020)

S migrací také úzce pojí urbanizace a zvyšování počtu podílu městského obyvatelstva. Přibližně 55 % světové populace žije ve městech a její počet se stále zvyšuje. To ovšem zapříčiňuje i růst slumů, kde se koncentruje nejchudší část společnosti. Na druhou stranu, můžeme vidět jistý sociální pokrok související se vzděláním a kvalitou vzdělávání. Investice do vzdělání koreluje s ekonomickým a hospodářským růstem zemí, díky tomu také roste celosvětová životní úroveň. (Petrasek, 2014)

Jedním z rysů pro moderní společnost je orientace na hodnoty a individualitu. Stále rozmanitější společenské systémy zabráňují jednotnému konsensu a dodržování formálních i neformálních norem. Je tedy nezbytné vyvíjet velké úsilí ze strany každého z nás, aby mohly být tolerovány a respektovány všechny hodnotové principy, které jsou potřebné k zachování a fungování společnosti. Příkladem tomu může být přijetí LGBT+ komunity nebo snaha o zrovnoprávnění žen a mužů. (Krys, Born, 2020)

1.2.1.2 Zdraví a zdravotní péče

Zdraví a zdravotní péče představují jeden z nejvýznamnějších ukazatelů životní úrovně. Tato složka je však vystavena obrovskému tlaku, který se neustále navyšuje. Dostupnost lékařské péče, infrastruktura a její kvalita se regionálně velmi liší a v mnohých oblastech světa, příkladem může být Subsaharská Afrika či Sahel, je nedostačující, a to často i v té nejzákladnější podobě. (OECD, 2021)

Hrozbu pro moderní medicínu představuje zvyšující se zátěž a počet úmrtí na nepřenosné nemoci chronické povahy. Nárůst těchto chorob podporuje mimo jiné špatná výživa, kvalita vody a vnější podmínky jako například znečištění ovzduší, či změny klimatu. (WHO, 2020)

1.2.1.3 Enviromentální otázky a životní prostředí

Mezi nejvíce řešená témata současnosti, která již jsou hlavním problémem modelujícím celkový obraz světa, jsou otázky ohledně enviromentálních problémů a globálního oteplování. Od dob předindustriální společnosti se teplota planety antropogenním působením zvýšila v průměru o 0,89 °C. (Global Climate Change, 2022)

Klíčovou ambicí států je udržení oteplení Země pod 2 °C a razantní přechod k obnovitelným zdrojům, které mohou být stěžejním aspektem k dosažení tohoto cíle. V případě dodržení této úmluvy, by bylo nutné do roku 2025 snížit veškeré emisní složky na polovinu a do roku 2050 se stát společností využívající pouze „čistou“ energii. Emise CO₂ a další formy znečištění jsou alarmující a rostoucí teplota není jediným důsledkem globálního rozsahu. (European Commission, 2015)

Rostoucí zátěž na zdraví populace, snižování biodiverzity a schopnost její prosperity, extrémní výkyvy počasí, zvýšení hladiny oceánů a zatopení pobřežních oblastí – to vše je pouhým zlomkem v sérii enviromentálních hrozeb, kterým by svět mohl být vystaven v následujících letech, případně jim již čelí. (Petrasek, 2014) Propojenost jednotlivých složek krajinné sféry je natolik složitá a symbiotická, že i téměř nepatrné změny mohou být v budoucnu příčinou problémů v makroregionálním měřítku. Mezi nejvíce ohrožené oblasti, kde je riziko humanitárních krizí vyšší i v přítomnosti, by patřila jižní Asie a Čína, a africký Sahel, které by se mohli proměnit v neobyvatelné čisti světa. (Akande, 2020)

1.2.1.4 Ekonomika a politika

Globalizace, propojenost a neustálé „zmenšování světa“... tato klíčová slova mohou zjednodušeně charakterizovat nynější světové ekonomické pole. Termín globalizace svým rozsahem specifikuje provázanost světa ve všech jeho sférách a určuje změny v jednotlivých hospodářských, sociálních, politických i přírodních oblastech. (National Geographic, 2022)

Ekonomická prosperita jednotlivých států stoupá, přesto se stále mezi nimi zvětšují rozdíly v oblasti bohatství a životní úrovně. Příčiny této nerovnosti jsou nejlépe pozorovatelné v konkrétních místních systémech, které jsou často zmítané korupcí, nízkou vzdělaností a nestabilitou. (Petrasek, 2014) Většina vyspělých zemí ovšem ztrácí svou dynamičnost, která se naopak projevuje u mnohých rozvojových států, především se pak jedná o asijské země druhé a třetí generace. Globální přesuny moci a změny v postavení jednotlivých politických subjektů mohou hrát v budoucnu důležitou roli v zajištění ochrany lidských práv. S globalizací také úzce souvisí růst regionální integrace jednotlivých politických jednotek, což ovlivňuje pokles

významu centralizované státní moci vůči nadnárodním korporacím a globálním uskupením. Mnohé z těchto uskupení soustřeďují svou působnost mimo jiné i na lidská práva a mají snahu o jejich plnou deklaraci. (Krys, Born, 2020)

1.2.1.5 Technologický pokrok a inovace

Sféra technologií, digitalizace a inovací představuje hybnou sílu naší společnosti ve všech směrech. Vzhledem k hluboké propojenosti a neoddělitelných vazeb mezi technickým pokrokem a společností, která investuje do této oblasti jak v soukromém, tak i veřejném sektoru, inovace signalizují klíčový význam pro chod světa i v budoucnosti. Rozvoj v informačních, komunikačních, digitálních či kvantových technologiích za poslední desetiletí proměnil svět do takové míry, že lze predikovat, ať už se objeví průlom v kterémkoliv z oborů, dopady mohou být globální a dalekosáhlé. (Petrasek, 2014) Například odvětví robotiky, vývoj umělé inteligence nebo představa metaverse mají potenciál pro takové změny, které si v současnosti většina populace nedokáže zkonstruovat ani ve svých představách. Podobně tak tomu je v biotechnologii, nanotechnologii či genetice. Z tohoto důvodu je u budoucích inovačních milníků důležité, aby společnost kladla důraz na etické a humánní otázky. (Krys, Born, 2020a)

1.2.1.6 Ozbrojené konflikty a ohniska napětí ve světě

Válečné konflikty a boje jsou neoddělitelnou součástí Země v celé její časové linii. Současný svět proto není výjimkou a lze předpokládat, že nebude ani ten budoucí, kde se některé ohniska napětí rozhoří ještě více než doposud, bereme-li potaz na předchozí podkapitoly a výzvy, kterým bude lidstvo čelit. Válka představuje pokračování politiky jinou cestou, jež má za důsledek lidské utrpení, strach a materiální škody. V současnosti můžeme pozorovat celosvětový růst napětí a neklidu, který navíc za poslední rok umocnila situace ohledně války na Ukrajině. V nepřímé úměře s nárůstem ozbrojených konfliktů je pokles přímých obětí těchto aktů, ty ovšem nezahrnují oběti doprovodných jevů, které představuje na příklad genocida, ztráty na životech v důsledku represí, kriminálních činů, humanitárních krizí či uprchlictví. Eskalaci ozbrojených konfliktů můžeme pozorovat především v oblasti Blízkého Východu a Subsaharské Afriky. (Nováček, 2016) Státy ve zmíněných oblastech dosahují v současné době nejnižšího indexu svobody a čelí masivnímu porušování lidských práv. S ohledem na zvyšující se nerovnost mezi severní a jižní polokoulí a také nestabilitu daných zemí je možné predikovat závažné problémy i v následujících letech. (Human Rights Watch, 2022) Rizikové faktory pro lidská práva, kromě otevřených bojů, reprezentuje také vzestup mezinárodního terorismu,

radikální a militantní islamismus, případně možná destabilizace geopolitického systému v důsledku narůstajícího vlivu Číny a její cílení na pozici budoucího hegemonu. (Nováček, 2016)

1.2.2 Budoucnost lidských práv

Ve chvíli, kdy se zrodila myšlenka lidských práv jako globálního teoretického konsenzu po druhé světové válce, došlo k postupnému etablování Všeobecné deklarace do jednotlivých částí světa. Přesto ovšem nejsou lidská práva samozřejmostí a dochází k jejich rozsáhlému porušování, které má neustálý potenciál gradovat. Proto bude pro budoucí vývoj společnosti a celé geopolitické scény důležité, aby došlo v oblasti lidských práv k takové genezi, která by dokázala učinit změnu jenž přenesle ideu rovnosti z metafyzické roviny do každodenní reality. (Méndez, 2004)

Nový kontext potřebuje vyvinout dostatečný tlak na zlomové linie a slepá místa současné podoby lidských práv, která jsou rozhodujícím bodem pro obstání společnosti před sebou samotnou. Postupnou erozi lidskoprávních mechanismů v globálním měřítku definovala Mezinárodní federace lidských práv (FIDH) na 40. kongresu v roce 2019 jako diskurz samotného OSN, klíčového aktéra pro udržování míru na planetě, které je dle jejich úsudku svázáno právem veta stálých členů Rady bezpečnosti, díky němuž se nelze efektivně vypořádat s celou řadou problémů současnosti. Jako příklad byla uvedena humanitární krize v Jemenu, válka v Sýrii či genocida Rohingů v Myanmaru. (Doubek, 2020) Samotný problém účinnosti lidských práv lze však spatřit v daleko hlubších strukturách jejich koncepce. Emilio García Méndez ho vyjadřuje slovy: „Pokud Všeobecná deklarace lidských práv říká, že se všichni lidé rodí svobodní a rovní v důstojnosti a právech, je to právě proto, že si lidé od přírody rovni nejsou. Kdyby tomu tak bylo, obsah deklarace by byl přinejmenším, nadbytečný.“ Svou myšlenku pak dále rozvíjí tím, že je zapotřebí lidská práva vnímat skrze netranscendentní perspektivu, která umožňuje postavit základ lidských práv jako politický nástroj rovnosti. (Méndez, 2004, s. 9) „Lidé se skutečně nerodí svobodní, ani sobě rovní... svoboda a rovnost lidí není samozřejmost, ale ideál, o který jde; ne realita, ale hodnota; ne pravda, ale povinnost.“ (Bobbio, 1982, s. 134)

Zásadní změna, aby bylo možné lidská práva uchránit a udržet v chodu, musí vyplynout z nastavení jednotlivých politických systémů, vnitřních přesvědčení států a rovněž tak i OSN. Světová optika by se měla pozměnit v tom ohledu, že současný trend globalizace, liberalismu a „výhra“ lidských práv nemusí být, a nejspíše ani není, posledním milníkem lidstva. Výzvy,

před kterými otázka lidských práv stojí, jsou velice rozmanité, kontinuální a v případě klimatických změn, které mohou na tomto poli působnosti mohou způsobit rozsáhlou nestabilitu, i časově znepokojující. (Rodríguez-Garavito, 2019) Klíčovou roli proto představuje uvědomění lidstva, že zde máme „něco“ (lidská práva a mír) co je potřeba chránit, ale zároveň nechat i růst v rozmanitých směrech. Tomu by měl odpovídat také vývoj lidskoprávních organizací, neboť není potřeba ochraňovat jen samotnou ideu lidských práv, nýbrž především jejich realizaci a uskutečnění. (Abramovay, Griggs, 2014)

1.2.3 Stav lidských práv v České republice

Lidská práva jsou v České republice ukotvena v uceleném ústavním dokumentu zvaném Listina základních práv a svobod. Tento spis garantuje základní práva a svobody demokratické společnosti fungující na principech právního státu. Listina obsahuje šest hlav, které jsou dále rozčleněné ve 44 článcích, přičemž lidským právům je věnována hlava druhá, články 5–16. Listina základních práv a svobod vešla v platnost v prosinci roku 1992, přičemž podklad pro její vznik tvořila z velké části Všeobecná deklarace lidských práv. (Česká národní rada, 1992)

Stav lidských práv v České republice je již od roku 1998 každoročně monitorován na základě jednotlivých zpráv státních orgánů, soudních institucí i nevládních organizací. Data jsou zpracovávána sekretariátem Rady vlády pro lidská práva a následně zprostředkována veřejnosti jako souhrnný dokument za konkrétní rok. Zprávy o stavu lidských práv v České republice se zaměřují na fungování práv v sedmi různých rovinách – občanská a politická práva, právo na soudní a jinou ochranu, zacházení s osobami omezenými na svobodě, hospodářská a sociálně-kulturní práva, diskriminace, práva dětí, práva a postavení cizinců. „Zpráva akcentuje nedostatky a problémy, ale i příklady dobré praxe a úspěšného řešení lidskoprávních problémů. Jejím posláním je poskytnout vládě informace o stavu ochrany lidských práv potřebné pro rozhodování o krocích v této oblasti. Vedle toho zpráva poskytuje odborné i laické veřejnosti informace o stavu lidských práv a jejich dodržování v ČR.“ (Vláda ČR, 2021, s. 4)

Zprávy za poslední tři roky (2019–2021) ovlivnila pandemie covid-19 způsobená virem SARS-COV-2. Za toto období byla lidská práva v České republice celoplošně omezována, podobně tomu však bylo i v ostatních demokratických zemích, omezení se většinou týkala svobody pohybu, shromažďování nebo záležitostí spojených se vzděláváním, a to za účelem zpomalení a snížení šíření infekce. (Vláda ČR, 2021) Nicméně tyto restrikce nebyly jedinými faktory působícími na lidská práva. Za posledních deset let se v České republice stále opakují stejné trendy, které poukazují na přetrvávající nedostatky. Nutné je ovšem podotknout, že v kontextu

světového měřítka dosahuje naše země nadprůměrných výsledků a řadí se mezi státy s nejvyšším indexem lidských práv². (Herre, Roser, 2016)

Přetrvávající problémy tradičně představují otázky spojené s diskriminací romské menšiny, právy uprchlíků a migrantů, osob patřící k LGBT+ komunitě a genderově podmíněným násilím. Stěžejní problém v oblasti diskriminace romské menšiny představuje především segregace Romů ve školách a implementace mechanismu pro zajištění kompenzací romským ženám, které byly obětmi nucené sterilizace v letech 1966–2012. (Amnesty International, 2021) Záležitosti spojené s migrací, a především pak s žadateli o azyl v České republice je nutné rozdělit na dvě období, dobu před vznikem ruské agrese, kdy se od roku 2015 rozproutila v Evropě zvýšená uprchlická vlna migrantů ze Sýrie, Afghánistánu a dalších zemí Blízkého východu, a období po rozpoutání války na Ukrajině (2022). Do února roku 2022 byl počet azylantů v ČR mimořádně nízký, přičemž každoročně žádalo o možný pobyt na území země více než 2000 lidí, avšak za celou dobu bylo schváleno pouze 311 žádostí, za což se dostalo České republice v roce 2020 silné kritiky ze strany soudního dvoru EU, který toto jednání označil za porušení práv a povinností evropské úmluvy o závazcích spojených s přesunem azylantů a jejich přerozdělení. Diametrálně rozdílná situace nastala už po prvních dvou měsících ruské invaze na Ukrajině, kdy Česko poskytlo speciální vízum a azyl více 300 tisícům Ukrajinců. (Člověk v tísni, 2022) V současné době se zde nachází více 550 tisíc obyvatelů Ukrajiny, kteří tvoří z celkového počtu 1 miliónu cizinců s trvalým pobytem v ČR, více než 55 %. (Válová, 2022) Další nedostatek představují práva LGBT+ komunity, neboť česká jurisdikce nedovoluje registrovaným partnerům možnost adopce dítěte. Ústavní soud navíc zamítnul a nyní odkládá projednání návrhu o zrovnoprávnění manželství a registrovaného partnerství, které má ve stávající podobě rozdílné atributy. (Amnesty International, 2022) Zmíněným čtvrtým trendem je genderově podmíněné násilí na ženách. Česká republika v roce 2016 podepsala Istanbulskou úmluvu Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí, smlouva však nebyla zatím ratifikována, i přes to že k tomuto aktu mělo dojít už v roce 2018. Podle statistik nevládních organizací proti násilí na ženách ročně vyhledá lékařskou pomoc okolo 160 tisíc obětí domácího

² Index lidských práv zpracováváný nezávislým výzkumným institutem V-Dem ve Švédsku mapuje od roku 2014 stav lidských práv ve všech státech na světě. Data následně zpracovává do stupnice 0–1, přičemž hodnota 1 znázorňuje čistě demokratickou společnost, kde nedochází k sebemenšímu porušování lidských práv. Nejblíže tomuto ideálu je podle dat z roku 2021 samotné Švédsko (0,97) a ostatní Skandinávské země. Na opačném konci škály se poté nachází státy Blízkého východu, Subsaharské Afriky a Čína. Nejnižšího indexu dosahuje Severní Korea (0,03), Eritrea a Sýrie. Česká republika se s výsledkem 0,91 řadí do nejvyšších pozic a kopíruje tak výsledky západoevropského modelu. (Herre, Roser, 2016)

násilí. (Amnesty International, 2021) Další oblastí, kde můžeme pozorovat diskriminační tendence ženských práv, je pracovní sféra, ve které stále nedochází k pokroku ohledně práv na stejnou mzdu žen a mužů. (Amnesty International, 2022)

V posledních letech rezonují českými médii a i samotnou společností jistě mnohá další témata. Ovšem za poslední dva roky se jednou z nejkontroverznějších aktivit s přímými dopady na lidská práva stal přetrvávající obchod a vývoz zbraní, které s vysokou pravděpodobností využívá koalice států Arabského poloostrova v čele se Saudskou Arábií a Spojenými arabskými emiráty k vedení neutuchajících bojů v rozvráceném Jemenu. (Amnesty International, 2021) Dále se v uplynulém roce se také objevily obavy o nezávislosti veřejnoprávních médií. V tomto ohledu nastaly jisté nepokoje ve chvíli, kdy organizace Reportéři bez hranic upozornila na zvýšený politický tlak na veřejnoprávní vysílatele po volbách nových členů Rady České televize. (Amnesty International, 2022)

2 Lidská práva v kurikulu pro základní vzdělávání

System vzdělávání v České republice je řízen kurikulárními dokumenty postavenými na dvojúrovňovém principu, který zahrnuje nejen celorepublikový, tedy státní formát, ale i samostatný stupeň v rámci jednotlivých škol. Státní koncept v současnosti představuje Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ (zkráceně Strategie 2030+), která ztělesňuje vzdělávání jako jeden celek. Klíčovým cílem je modernizace vzdělávacího systému na regionálních úrovních tak, aby obstálo proměnám v globálním měřítku, adekvátně reagovalo na stěžejní témata společnosti a umožnilo se žákům připravit na budoucí svět, i přesto že na něj můžeme hledět pouze optikou současnosti. (MŠMT, 2020) Paralelním dokumentem pro Strategii 2030+ je Rámcový vzdělávací program, jenž tvoří směrodatný podklad pro tvorbu Školních vzdělávacích programů (dále ŠVP). RVP obsahuje programy pro jednotlivé vzdělávací etapy – tedy pro předškolní vzdělávání (RVP PV), základní vzdělávání (RVP ZV), vzdělávání pro gymnázia (RVP G), střední odborné vzdělávání (RVP SOV), speciální vzdělávání (RVP SV) a základní umělecké vzdělávání (RVP ZUV). (Metodický portál MŠMT, 2022) Stěžejním úkolem RVP je provázání vzdělávacího obsahu škol s uplatněním znalostí, vědomostí a dovedností k běžnému životě s důrazem na rozvoj klíčových kompetencí žáků. Přestože RVP umožňuje a podporuje autonomii školských zařízení, ukládá jim také zodpovědnost za dosažení očekávané úrovně vzdělání v konkrétních vzdělávacích etapách. (MŠMT, 2021)

2.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV)

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání je kurikulárním dokumentem sloužící k formulaci a naplnění vzdělávací etapy základního vzdělávání, které je dle § 36 školského zákona povinné pro všechny občany České republiky. (Parlament ČR, 2004)

Základní vzdělávání je realizováno na prvním a druhém stupni základních škol. První stupeň se primárně soustředí na začlenění žáků do pravidelné a systematické činnosti vzdělávání, jež vede k rozvoji individuálních potřeb žáka a motivaci k dalšímu učení. Tvoří podnětné prostředí podporující učební aktivitu, touhu po poznání a hledání správných cest k řešení problémů. Druhý stupeň základních škol se již zaměřuje na širší objem informací a představuje prostor pro získávání znalostí a dovedností. Bezpečné prostředí škol umožňuje žákům bezprostřední zájem o rozvoj sám sebe, svých schopností a silně ovlivňuje jejich odpovědnost, práci s chybou a vztah ke svému okolí. Žákům poskytuje možnost seberealizace, uvědomění si svých postojů a hodnot, které jsou kompatibilní s jejich vlastním originálním pohledem na svět. (MŠMT,

2021) „Základní vzdělávání na 2. stupni pomáhá žákům získat vědomosti, dovednosti a návyky, které jim umožní samostatné učení a utváření takových hodnot a postojů, které vedou k uvážlivému a kultivovanému chování, k zodpovědnému rozhodování a respektování práv a povinností občana našeho státu i Evropské unie.“ (MŠMT, 2021, s. 8)

Cíle pro základní vzdělávání stanovené v RVP ZV vycházejí z obecných charakteristik záměrů školského zákona, jenž klade důraz na celistvý rozvoj osobnosti a hodnot člověka ve všech možných směrech; osvojení základních principů demokracie, ideji svobody a rovnosti všech, včetně respektování identit příslušníků jiných etnických, náboženských či národnostních skupin; získání znalostí o životním prostředí a jejich uplatnění v jeho ochraně; a vnímání evropské integrace jako základ pro soužití na mezinárodním poli působnosti. (Parlament ČR, 2004) RVP ZV jednotlivé cíle formuluje v 10 klíčových bodech, které jsou uvedeny takto:

1. „(...) umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení;
2. podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů;
3. vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci;
4. rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých;
5. připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svěbytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a naplňovali své povinnosti;
6. vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě;
7. učit žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný;
8. vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi;
9. pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci;
10. pomáhat žákům orientovat se v digitálním prostředí a vést je k bezpečnému, sebejistému, kritickému a tvořivému využívání digitálních technologií při práci, při učení, ve volném čase i při zapojování do společnosti a občanského života.“

(MŠMT, 2021, s. 8)

2.1.1 Klíčové kompetence

Klíčové kompetence jsou v RVP ZV definované jako: „souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti“. (MŠMT, 2021, s. 10) Představují tedy základní pilíře a vzorce společnosti, které směřují k vidině úspěšného žití a možnosti začlenění se do kulturní struktury a občanské sféry. K osvojování klíčových kompetencí dochází v průběhu celého života a zároveň vzdělávacího procesu, počátky proto sledujeme již v předškolním vzdělávání a jejich rozvoj pokračuje dále na základní a středoškolské úrovni. Tyto kompetence jsou multifukčním souborem vlastností, které zásadně ovlivňují učení dovedností a schopností stěžejních pro existenci člověka. (Hučinová, 2005) Vzhledem k jejich komplexnosti a nadpředmětové vazbě mohou být rozvíjené na pozadí kterékoliv vyučovací jednotky bez ohledu na obsah probíraného učiva. Klíčové kompetence nelze vnímat jako izolovanou jednotku, proto je nutné jejich integritu vnímat v souvislostech a za jeden z výsledků celkového vzdělávacího procesu. RVP ZV vymezuje pro fázi základního vzdělávání sedm klíčových kompetencí, kterými jsou:

1. kompetence k učení
2. kompetence k řešení problémů
3. kompetence komunikativní
4. kompetence sociální a personální
5. kompetence občanské
6. kompetence pracovní
7. kompetence digitální³ (MŠMT, 2021, s. 10)

Ke každé kompetenci jsou uvedeny ústřední cíle, kterých by žáci po absolvování základního vzdělávání měli dosáhnout. Tyto cíle je zapotřebí vnímat jako ideální stav o který je nutné po celou školní docházku usilovat. Při tomto procesu je ovšem nezbytné brát ohled na dispozice a aspirační úroveň jednotlivých žáků, jejich rozdílné možnosti, přirozený individuální charakter a další psychologické vlivy, které mohou zásadně působit na konečný výsledek úrovně klíčových kompetencí. (Hučinová, 2005)

Žák, jenž obsáhnul kompetenci k učení v základní formě vzdělání, by měl být schopen konstruktivního a organizovaného přístupu k učení se a využívání vhodných efektivních metod umožňujících prohloubení vzdělanosti v dalších životních etapách. Jeho vztah k učení je

³ Digitální kompetence byla k původním šesti kompetencím nově přidána až po rozsáhlé revizi RVP ZV v roce 2021. Tato revize byla reakcí na novodobé trendy a digitalizaci světa.

pozitivní a umožňuje mu tak řešení otázek a záležitostí v širších souvislostech, kritické myšlení a tvůrčí projevy. Tyto vlastnosti se prolínají s kompetencí k řešení problémů, jejichž dominantním záměrem je identifikace a orientace v problému, nad nímž je žák schopný přemýšlet, uvažovat, hodnotit, srovnávat s vlastními zkušenostmi a v neposlední řadě navrhnout jeho řešení, které následně aplikuje a vyhodnotí. V rámci kompetence komunikativní žák logicky formuje a prezentuje své myšlenky v psaném i mluveném projevu. Je schopný si svůj názor obhájit a adekvátně argumentovat v konfrontaci s ostatními, zároveň příspěvky akceptuje a dokáže o nich přemýšlet. Tuto kompetenci využívá k navazování vztahů a spolupráci s ostatními. Obsažením kompetence sociální a personální žák získává předpoklady pro účinné zapojení se do skupiny, ve které se pozitivně podílí na výsledcích práce, atmosféře a upevňování mezilidských vztahů. V diskuzi je schopen přispět svými úsudky a učit se od ostatních. Vystupuje jako samostatná a sebevědomá osobnost, která dokáže ovládat své chování tak, aby se mu dostalo pocitu sebeuspokojení a sebeúcty. Kompetence občanské se v jednání žáka projevují především respektováním druhých a úctě k jejich vnitřnímu přesvědčení a hodnotám. Žák vystupuje proti jakýmkoliv formám násilí, hrubému zacházení či útlaču. Je schopen pomoci druhým a ochraňuje historické a kulturní dědictví společnosti, ke kterému přispívá vlastní aktivitou. Jsou mu také známy základní enviromentální a ekologické problémy, které ho vedou k zájmu o životní prostředí a uvědomění si zásadní potřebě jeho udržitelnosti pro plnohodnotné fungování světa v budoucnu. Pracovní kompetence přináší znalosti a dovednosti v podobě bezpečného zapojení se k činnostem. Žák dodržuje stanovená pravidla a bez většího úsilí se adaptuje na změny a měnící se podmínky. Poslední, digitální kompetence, která uzavírá celou strukturu základních klíčových kompetencí, si klade za cíl žákům zprostředkovat možnost zdokonalit se ve využívání běžně dostupných digitálních zařízení a aplikacích, které mu jsou nápomocné při řešení problémů. Technická zdatnost žákům umožní vyjadřovat se v prostředí digitálního světa a orientovat se jeho obsahu, přičemž bezpečně rozpozná jeho rizika vliv na okolí. Žáci by měli dosáhnout uvědomění, jak silnou roli hraje online prostor a digitalizace v současné i budoucí éře. (MŠMT, 2021)

2.1.2 Průřezová témata

Podobně jako klíčové kompetence hrají průřezová témata v základním vzdělávání důležitou roli. Představují reakci na současné problémy světa a aktuální dění ve společnosti. Zapojením průřezových témat do výuky dochází k rozvoji osobnosti žáka napříč vzdělávacími oblastmi a jejich propojením v hlubším kontextu.

Průřezová témata pro základní vzdělávání, která je bezpodmínečně nutná obsáhnout, jsou v RVP ZV charakterizována následovně:

1. Osobnostní a sociální výchova
2. Výchova demokratického občana
3. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
4. Multikulturní výchova
5. Enviromentální výchova
6. Mediální výchova (MŠMT, 2021, s. 132)

Dokument RVP ZV rozvádí a řadí jednotlivá průřezová témata ke konkrétním vzdělávacím oblastem a určuje jejich možnou podobu v rámci specifických předmětů a tematických okruhů. Ve vztahu ke vzdělávací oblasti Člověk a společnost, konkrétně pak k výchově k občanství jsou jednotlivá průřezová témata předkládána tímto způsobem:

- a) Osobnostní a sociální výchovu lze prostřednictvím Výchovy k občanství nejlépe uchytit v částech Člověk ve společnosti a Člověk jako jedinec, v rámci témat: mezilidské vztahy, zásady lidského soužití, rozdíly mezi lidmi, vnitřní svět člověka a osobní rozvoj. Toto průřezové téma cílí na získávání praktických zkušeností v souvislosti s uvedenými tématy a na základě třech vlastních tematických okruhů, kterými jsou Osobnostní rozvoj (rozvoj poznávání, sebepoznání, sebepojetí, seberegulace, psychohygiena, kreativita), Sociální rozvoj (poznávání lidí, vztahy, komunikace, kooperace, kompetice) a Morální rozvoj (řešení problémů, schopnost rozhodovat se, stanovení hodnot a postojů, praktická etika).
- b) Výchova demokratického občana má široké mezioborové rysy, její realizace je přesto typická právě především pro Výchovu k občanství. Ráz tohoto průřezového tématu koreluje se vzdělávacím obsahem předmětu, především pak s problematikou: principy demokracie a demokratického řízení a rozhodování, lidská práva, občanská práva a participace jednotlivců na společenském a politickém životě. Okruhy průřezového tématu jsou rozdělené do čtyř bloků, Občanská společnost a škola (demokracie a škola, způsoby uplatňování demokratických principů v každodenním životě školy, zapojení do žákovské samosprávy – školní parlament, participace žáků na životě místní komunity, spolupráce školy se správními orgány a institucemi v obci), Občan, občanská společnost a stát (občan jako odpovědný člen společnosti, práva a povinnosti, Listina základních práv a svobod, základní principy a hodnoty demokratického politického systému, principy soužití s minoritami), Formy

participace občanů v politickém životě (volební systémy a demokratické volby, obec jako základní jednotka samosprávy státu, společenské organizace a hnutí) a Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování (demokracie jako protiváha diktatury a anarchie, principy demokracie význam ústavy jako základního zákona země, demokratické způsoby řešení konfliktů a problémů v osobním životě i ve společnosti)

- c) Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech je s Výchovou k občanství natolik spjatá, že se tento předmět stal dominantním prostorem pro integraci tohoto průřezového tématu do výuky na celém druhém stupni základních škol. „Využívá, aktualizuje a propojuje poznatky z oboru historie a politické geografie. Prohlubuje porozumění klíčovým historickým a politickým událostem, které ovlivnily vývoj Evropy i světa a měly podstatný význam pro evropskou integraci a začlenění České republiky do integračního procesu. Důležitým prostorem pro realizaci průřezového tématu se stává obor Výchova k občanství, v jehož vzdělávacím obsahu se zdůrazňují sociální, ekonomické, právní a kulturní souvislosti v evropské a globální dimenzi. Objasňuje také vazby mezi lokální, národní, evropskou a globální úrovní uvažování, rozhodování a jednání“ (Průvodce upraveným RVP ZV, 2022) Tematickými okruhy průřezového tématu jsou, Evropa a svět nás zajímá (rodinné příběhy, zážitky a zkušenosti z Evropy a světa, místa a události zemí, naši sousedé v Evropě: život dětí v jiných státech, tradice a zvyky národů Evropy), Objevujeme Evropu a svět (naše vlast a Evropa, Evropa a svět, život a životní styl Evropanů, mezinárodní setkávání) a Jsme Evropané (kořeny a zdroje evropské civilizace, klíčové mezníky evropské historie; evropská integrace a Evropské unie, mezinárodní organizace).
- d) Vazba Multikulturní výchovy na jednotlivé vyučovací předměty, jež je ze své podstaty širokospektrální, umožňuje její provedení v kterékoliv z oblastí. Přesto lze tvrdit, že je úzce provázaná především se Zeměpisem a vzápětí také s Výchovou k občanství. „Multikulturní výchova zprostředkovává poznání vlastního kulturního zakotvení a porozumění odlišným kulturám. Rozvíjí smysl pro spravedlnost, solidaritu a toleranci, vede k chápání a respektování neustále se zvyšující sociokulturní rozmanitosti. U menšinového etnika rozvíjí jeho kulturní specifika a současně poznávání kultury celé společnosti, majoritní většinu seznamuje se základními specifiky ostatních národností žijících ve společném státě, u obou skupin

pak pomáhá nacházet styčné body pro vzájemné respektování, společné aktivity a spolupráci.“ (Průvodce upraveným RVP ZV, 2022a, s. 139) Tematické okruhy Multikulturní výchovy zahrnují pět rozsáhlých oblastí, Kulturní difference (individualita, duševní a fyzické znaky lidí, etnikum, vlastní kulturní zakotvení, respekt a tolerance – se zaměřením na etnika v blízkosti školy, základní problémy sociokulturních rozdílů v České republice a Evropě), Lidské vztahy (právo na společný a rovný život, vztahy a konflikty mezi kulturami, předsudky a stereotypy, princip základu slušného chování, empatie a solidarita), Etnický původ (rovnost všech etnických kultur a skupin, národní menšiny, etnické skupiny a menšiny v České republice a Evropě, odlišné myšlení a vnímání světa, projevy a důvody rasové nesnášenlivosti), Multikulturalita (multikulturalita současného světa a předpokládaný vývoj v budoucnosti, komunikace a specifické rysy jazyků, význam užívání cizího jazyka) a Princip sociálního smíru a solidarity (odpovědnost za odstranění diskriminace a předsudků vůči etnickým skupinám, nekonfliktní život v multikulturní společnosti, zohlednění potřeb minoritních skupin, lidská práva a jejich základní dokumenty).

- e) Enviromentální výchova se projevuje v rámci Výchovy k občanství jako fenomén globálních ekologických a ekonomických problémů. Motiv udržitelného rozvoje je uváděn ve spojitosti se sociálními trendy a jevy současnosti. Ze čtyř tematických okruhů je v kontextu s Výchovou k občanství především Vztah člověka k prostředí (naše obec, náš životní styl, aktuální lokální ekologické problémy, prostředí a zdraví, nerovnoměrnost života na Zemi), zbývající tři oblasti – Lidské aktivity a problémy životního prostředí, Základní podmínky života a Ekosystémy, se váží spíše ke vzdělávací oblasti Člověk a příroda.
- f) Mediální výchova si klade za cíl vybavit žáky mediální gramotností. Právě média, jakožto jeden ze socializačních faktorů, jsou jedním ústředních prvků, které hýbou dnešním světem a jejich potenciál v tomto ohledu neustále roste, stejně tak jako jejich rizika. „Mediální výchova má blízkou vazbu na vzdělávací oblast Člověk a společnost, zejména tím, že se média jako sociální instituce podílejí na utváření podob a hodnot moderní doby, umožňují hledat paralely mezi minulými a současnými událostmi a porovnávat jevy a procesy v evropském i celosvětovém měřítku. Mediální výchova je zaměřena na systematické vytváření kritického odstupu od mediálních sdělení a na schopnost interpretovat mediální sdělení

z hlediska jeho informační kvality.“ (Průvodce upraveným RVP ZV, 2022b, s. 144)

Tematické okruhy tohoto průřezového tématu je možné rozdělit do dvou kategorií: tematické okruhy receptivních činností a tematické okruhy produktivních činností. Žáci, jakožto mediální konzumenti, čelí totiž nejen přílivu mediálních informací ze všech možných informačních kanálů, ale sami se stávají, více než kdy jindy předtím, mediálními producenty, a to především na sociálních sítích a platformách, které zásadně působí na jejich vývoj a dětství. Část receptivních činností zahrnuje Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení (kritického přístup ke zpravodajství a reklamě, hledání rozdílu mezi informativním a zábavním sdělením, podstata mediálního sdělení, cíle a pravidla sdělení, orientační prvky v textu), Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality (typy sdělení, rozdíl mezi „faktickým“ a „fiktivním“ obsahem, hlavní rysy reprezentativnosti, vztah mediálního sdělení a sociální zkušenosti, identifikace společensky významných hodnot v textu), Stavba mediálních sdělení (pravidelnosti v uspořádání mediovaných sdělení, principy sestavování zpravodajství a jejich identifikace), Vnímání autora mediálních sdělení (identifikování postojů a názorů autora v mediovaném sdělení, výrazové prostředky, manipulace, rozdíl mezi explicitním a implicitním obsahem) a Fungování a vliv médií ve společnosti (organizace a postavení médií ve společnosti, faktory ovlivňující média, způsoby financování médií a jejich dopady, vliv médií na každodenní život, role médií v politickém životě). Produktivní činnost je uchycena pod bloky Tvorba mediálního sdělení (výrazové prostředky a tvorba vhodných sdělení, tvorba mediálního sdělení pro televizi či internetové médium, technologické možnosti a jejich omezení) a Práce v realizačním týmu (redakce školního časopisu a ostatních médií, utváření týmu a jeho specifika, faktory ovlivňující práci v týmu). (MŠMT, 2021)

2.1.3 Vzdělávací oblast Člověk a společnost

RVP ZV rozděluje vzdělávací obsah pro základní školy do devíti vzdělávacích oblastí, které se dále rozčleňují do spolu souvisejících vzdělávacích oborů (viz. příloha č. 2). Vzhledem k charakteru této diplomové práce je pro problematiku lidských práv stěžejní vzdělávací oblast Člověk a společnost, do které se řadí obory Dějepis a Výchova k občanství. Vzdělávací obsah oblasti přímo navazuje na vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět a Člověk a příroda, které jsou v rámci oboru Zeměpis plně provázány s Výchovou k občanství díky jeho společenskovední stránce a geopolitickému profilu. Tento přesah rozhodně není zanedbatelný a mezipředmětové

vztahy mezi výše jmenovanými obory jsou více než na místě. (Průvodce upraveným RVP ZV, 2022c)

Vzdělávací oblast Člověk a společnost má zřetelně vztyčený cíl, ke kterému vedou veškeré aspekty této oblasti, demokracii. Žáci jsou směřováni uvědomění si hodnoty a podstaty demokratické společnosti v historických, sociálních i kulturních souvislostech. Důraz je kladen na formování kladných společenských postojů a občanské angažovanosti na lokální, státní i evropské úrovni. Důležité místo zaujímá problematika rasistických, xenofobních a extremistických poměrů v kulturním a civilizačním prostoru. Vzhledem k tomu, že se tyto nežádoucí struktury promítají do každodenního života a ovlivňují společenské klima, je nutné žáky seznámit s jejich projevy, příčinami, důsledky a především prevencí. Výchova žáků by proto měla spět k všeobjímající toleranci, respektu, rovnosti a úctě ke všem formám života, stejně tak jako k přírodnímu i kulturnímu prostředí. Cestu pro zachování těchto hodnot představují lidská práva, která je nutná prosazovat a zároveň ochraňovat v té nejzákladnější formě. Vzdelávací oblast učí žáky formovat své dovednosti a postoje, které aktivně uplatňují při navazování mezilidských vztahů a v občanském životě. Uvádí je do historického i současného spektra společenských problémů, přičemž jim nabízí prostor pro svobodné bádání nezbytné k jejich řešení, reflexi a aplikaci ve skutečných existenčních záležitostech. (MŠMT, 2021)

2.1.3.1 Výchova k občanství

Obsah vzdělávacího oboru Výchova k občanství je RVP ZV rozdělen do pěti vzdělávacích okruhů, a to: Člověk ve společnosti, Člověk jako jedinec, Člověk stát a hospodářství, Člověk stát a právo, Mezinárodní vztahy a globální svět. K jednotlivým okruhům se váží očekávané výstupy a učivo, které symbolizuje vše, co by žáci v konkrétních částech měli obsáhnout. Vzhledem k rozsahu témat vzdělávacího oboru, je vhodná integrace a propojení určitých částí s dalšími učebními předměty, například s již zmiňovaným zeměpisem, dějepisem, či výchovou ke zdraví. Samotný vzdělávací obor Výchova k občanství je realizován v předmětu výchova k občanství, který tvoří povinnou složku základního vzdělávacího procesu. (MŠMT, 2021)

„Vzdělávací obor Výchova k občanství se zaměřuje na vytváření kvalit, které souvisejí s orientací žáků v sociální realitě a s jejich začleňováním do různých společenských vztahů a vazeb. Otevírá cestu k realistickému sebepoznání a poznávání osobnosti druhých lidí a k pochopení vlastního jednání i jednání druhých lidí v kontextu různých životních situací. Seznamuje žáky se vztahy v rodině a širších společenstvích, s hospodářským životem a rozvíjí jejich orientaci ve světě financí. Přibližuje žákům úkoly důležitých politických institucí

a orgánů, včetně činností armády, a ukazuje možné způsoby zapojení jednotlivců do občanského života. Učí žáky respektovat a uplatňovat mravní principy a pravidla společenského soužití a přebírat odpovědnost za vlastní názory, chování a jednání i jejich důsledky. Rozvíjí občanské a právní vědomí žáků, posiluje smysl jednotlivců pro osobní i občanskou odpovědnost a motivuje žáky k aktivní účasti na životě demokratické společnosti.“ (MŠMT, 2021, s. 56)

Problematika lidských práv je implementována do okruhu Člověk, stát a právo, následovně:

ČLOVĚK, STÁT A PRÁVO

Očekávané výstupy	
VO-9-4-05	přiměřeně uplatňuje svá práva včetně práv spotřebitele a respektuje práva a oprávněné zájmy druhých lidí, posoudí význam ochrany lidských práv a svobod

Učivo

- lidská práva – základní lidská práva, práva dítěte, jejich ochrana; úprava lidských práv a práv dětí v dokumentech; poškozování lidských práv, šikana, diskriminace

Zdroj: RVP ZV, 2021

Přesto můžeme náznak jejich námětu spatřovat i v dalších okruzích, především pak v oblasti Mezinárodní vztahy a globální svět v souvislosti s očekávanými výstupy VO-9-5-01 a VO-9-5-02, které žádají schopnost žáka uvést práva občanů ČR v rámci EU a způsoby jejich uplatnění, a dále vyjádření globálních problémů současnosti, jejich hlavních příčin a důsledků. Se zřetelem k první kapitole této práce, je více než patrné že globální problémy a mezinárodní uskupení jsou významnými hybateli v oblasti lidských práv a ovlivňují je ve všech možných směrech. Další odkazy na lidská práva lze vidět v okruhu Člověk a společnost ve výstupech VO-9-1-05 a VO-9-1-06, jež se soustřeďují na potřebu tolerance a respektu v lidské společnosti, a také na projevy diskriminace, útlaku a známek nesnášenlivosti, proti které je potřeba aktivně vystupovat. Tyto otázky intolerance a implicitního strachu z rozdílnosti mezi lidmi mohou v globálu spět, jak již bylo možné vidět v mnohých historických událostech a tragédiích⁴, k porušování či omezování lidských práv. (MŠMT, 2021)

⁴ Příkladů z historie, kde diskriminace, xenofobie, rasismus či jiné projevy nesnášenlivosti vedly k masivnímu porušování lidských práv, můžeme vidět celou řadu. Hlavním figurantem by mohla být druhá světová válka a holokaust, nebo akt genocidy ve Rwandě, Kambodži, Jugoslávii a mnohých dalších zemích. (Pavlát, 2011) Dalším příkladem by pak mohla být rasová segregace v USA v 60. letech, která do jisté míry stále pokračuje, ve formě značných rozdílů v sociálněekonomické struktuře „bělošského“ a „černošského“ amerického obyvatelstva. (Brádková, 2014) V neposlední řadě je potřeba zmínit také současnou situaci na Blízkém východě a v celém arabském světě, kde je mimo jiné neustále sváděn boj za rovnoprávnost žen a mužů. (IHRDC, 2013)

3 Analýza vybraných učebnic výchovy k občanství

Učebnice, jakožto jedny z nejběžnější užívaných učebních pomůcek, jsou pro mnohé téměř neodmyslitelnou součástí formálního i neformálního vzdělávání. Jejich široké spektrum a trend digitalizace obohacuje možnosti vzdělávání o bezprostřední přístup ke vzdělání všem věkovým kategoriím. Tato ohromná nabídka s sebou ovšem přináší mnohá úskalí, která se pojí především s komercializací a distribucí učebnic. (Maňák, Klapko 2006)

Pro následující didaktickou analýzu byly zvoleny základní klasifikační kritéria, podle kterých jsou učebnice hodnocené – obsahová stránka učiva (komponenty řídící učení), grafické zpracování textu a obrazových materiálů (komponenty grafické a obrazové), hodnota doplňkových úkolů a shrnutí (komponenty verbální). Tyto hodnotící parametry částečně vycházejí z publikace Učebnice pod lupou. (Knecht 2006) Výsledky analýzy jsou v závěru kapitoly shrnuty metodou SWOT, která učebnice jako celek mapuje ze čtyř různých úhlů pohledu, čímž přenáší statistický snímek jevu do dynamického obrazu. Matice funguje na principu popisu hrozeb, příležitostí, slabých a silných stránek. (Černý, 2022)

Kapitola je spíše orientačního a deskriptivního charakteru. Za cíl si klade pouze předložit stručný informační přehled o základní vybavenosti učebnic, z tohoto důvodu nebyla využita žádná z kvalitativních, či kvantitativních metod běžných pro hlubší rozbor učebnic a učebních materiálů. Jednotlivé materiály k analýze byly zvolené na základě anketního dotazání provedeného mezi 30 absolventy učitelství výchovy k občanství a společenských věd Pedagogické fakulty JU působících v Jihočeském kraji, kteří odpovídali na otázku: „*Jaké učebnice výchovy k občanství využívá škola, ve které pracujete?*“. V souladu s tím byly do zkoumaného vzorku vybrány učebnice výchovy k občanství od nakladatelství Fraus a Nová škola. Výzkumný soubor byl stanoven s ohledem na to, zda má učebnice doložku MŠMT⁵.

Seznam učebnic pro didaktickou analýzu:

Janošková, D., a kol. 2012. Občanská výchova pro 6. ročník. Fraus.

Janošková, D., a kol. 2013. Občanská výchova pro 7. ročník. Fraus.

Skácelová, J., Mrázová L. 2014. Výchova k občanství 6. Nová škola, s.r.o.

Lunerová, J., Štěrba, R., Svobodová, M. 2016. Výchova k občanství 7. Nová škola, s.r.o.

⁵ Schvalovací doložku uděluje MŠMT na základě posouzení, zda jsou předložené učebnice a texty v souladu s cíli vzdělávání stanovenými školským zákonem, rámcovými vzdělávacími programy a právními předpisy. Nakladatelství Taktik udělení doložek ke svým učebnicím a pracovním listům z výchovy k občanství požádalo, ovšem tento akt je stále v jednání a probíhá schvalovacím řízením. (Taktik, 2022)

Tabulka č. 1 – Stanovení výzkumného vzorku

Využití učebnic výchovy k občanství na vybraných základních školách v Jihočeském kraji.	
Nová Škola	5
Fraus	10
SPN	0
SPL	0
Taktik	3
žádná	12

Zdroj: Vlastní zpracování, 2022

3.1 Komponenty řídicí učení

Obsahová stránka učiva se dotýká především struktury a správnosti textu, u kterého je nutné, aby svými parametry a náročností odpovídal věku žáků. Kvalitní učebnice by měla mimo výkladových textů pojímat také zajímavé otázky a úkoly sloužící k zamyšlení žáků, odkazy na jiné zdroje informací pro rozšíření znalostí a podporu samostudia pro konkrétní jedince, či barevné nebo grafické symboly pro snadnou orientaci v textu. (Knecht, 2006)

Vzhledem k uvedeným informacím je možné konstatovat, že jsou obě učebnice koncipované v souladu s moderním pojetím výuky, zahrnují řadu odkazů na internetové zdroje a doplňující texty se zajímavostmi. Samotné informace jsou z větší části zpracované jako text výkladový zpřehledněný, ovšem v obou materiálech se objevuje i text výkladový prostý. Za každou kapitolou se objevují shrnutí, které předávají žákům informaci, zda porozuměli klíčovým myšlenkám tématu a do jaké míry látce porozuměli. Učebnice pracují se syntézou již dříve osvojených vědomostí žáků, což žákům umožňuje vidět problematiku v širším kontextu. Navíc je na téměř každé stránce patrná vazba na mezipředmětové vztahy, které patří mezi stěžejní pilíře vzdělávání, neboť umožňují propojení jednotlivých vědomostí, znalostí a dovedností do komplexního celku. Zpracované informace odpovídají požadavkům RVP ZV, jenž dokládá doložka MŠMT.

Učebnice nakladatelství Fraus uvádí jednotlivé kapitoly pomocí krátkého textu, který plní funkci motivačního faktoru a seznamuje žáky s náplní látky. Dílčí stránky lemují lišty, které obsahují doplňující informace, vysvětlivky či otázky a úkoly, které souvisejí s konkrétní pasáží. Nakladatelství Nová škola koncipuje učebnice obdobným způsobem. Menší rozdíl lze spatřit v množství výkladového textu, kterého je více než v učebnicích od nakladatelství Fraus, ovšem v nepatrném měřítku. Na podobném principu také fungují okrajové lišty, které se zaměřují

především na mezipředmětové vazby, doplňující úkoly a informace. Učebnice obsahuje i lištu na spodním okraji stran, kde jsou uvedena stěžejní slova kapitoly a k nim jejich překlad do anglického a německého jazyka. Učebnice existuje i ve formě interaktivní verze.

3.2 Komponenty grafické a obrazové

Grafické pracování textu a obrazových materiálů cílí především na názornost a rozřazení textu do přehledných celků, které jsou pro žáky snadno uchopitelné. Učebnice proto často využívají rozdílných druhů písem, barevného odlišení, či marginálií pro jednoduchou orientaci v odstavcích. Obrázky, fotografie, mapy, grafy a další názorné komponenty, často slouží jako motivační činitel, který téma ztraktivní a navodí u žáku touhu po bádání. Mimotextová složka je první element který na žáky působí a ovlivňuje jejich zájem o nové téma. (Maňák, Klapko 2006)

Z tohoto hlediska jsou učebnice z obou nakladatelství velmi dobře vybavené. Grafická úprava reaguje na potřebu snadné orientace a názorného charakteru. Velmi přínosnou složkou jsou grafické symboly znázorňující profil konkrétních odstavců – rozlišují texty výkladové, shrnující, doplňující a otázky s úkoly.

Nakladatelství Fraus doplňuje obsahovou stránku učiva o velké množství obrazového materiálu, který je tvořený kvalitními fotografiemi a spoustou ilustrací, popř. schémat. Text je členěný do přehledných odstavců, ve kterých jsou tučným písmem vyznačené důležité pojmy. Otázky na doplňkové liště jsou vyznačené červenou barvou, stejně tak jako cizí slova a názvy, které žáci nemusejí znát. Shrnutí za každou podkapitolou je označené oranžovým rámem a podbarvením tak, aby bylo lehce rozpoznatelné od zbylého textu.

Učebnice Nové školy využívají podobně, tak jako předešlý materiál, kvalitní a odpovídající obrazové příklady, které plní motivační a názornou funkci. Obrázky, fotografie a schémata se v nich vykytují v nižším množství, než tomu bylo u nakladatelství Fraus, rozdíl přesto není nikterak významný (s ohledem na kapitoly lidských práv). Naopak se zde nachází vyšší množství grafických symbolů, které mimo jiné odkazují i na vazby s ostatními vyučovacími předměty, a také na internetové stránky či weby. V textu se objevují tučně vyznačená slova, která označují důležité pojmy. Závěrečné shrnutí je vyznačené světlemodrým ohraničením a podbarvením.

3.3 Komponenty verbální

Množství doplňujících úkolů a hodnota shrnutí na konci kapitol odpovídá ostatním kvalitám obou učebnic, které jsou na vysoké úrovni. Úkoly slouží především jako aktivita pro ucelení

nových informací a k práci s textem dané kapitoly. Otázky směřují k individuálnímu zamyšlení žáků, jejich dalšímu studiu a mnohé z nich utváří prostor pro diskuzi v rámci celé třídy. Především pak v učebnicích od nakladatelství Nová škola se objevuje mnoho odkazů na práci s internetovými zdroji a webovými stránkami. Barevně vyznačená shrnutí v závěru podkapitol jsou psaná stručně, výstižně a rekapitulují v několika větách (1–4 věty) ústřední myšlenku dané problematiky.

3.4 Hodnocení (SWOT analýza)

V shrnujícím hodnocení učebnic se vzhledem k charakteru kapitoly, a celé práce, zaměříme na kapitoly spojené s tematikou lidských práv.

Učebnice NOVÁ ŠKOLA 6 se zaměřuje na lidská práva ve dvou kapitolách tematického celku Život mezi lidmi: „Pravidla pomáhají chránit“ a „Když se pravidla nerespektují“. Problematice je věnováno 15 stran, které žáky seznamují se samotným pojmem lidská práva a komu jsou určena. Texty se také okrajově dotýkají porušování lidských práv na příkladech šikany a násilí, přičemž tuto oblast doplňují o rady, jak jednat v případě situace související s těmito patologickými jevy.

Navazujícím materiálem je učebnice NOVÉ ŠKOLY 7, která lidská práva zahrnuje v okruhu Já a společenský systém v samostatné kapitole „O lidských právech“. I přes to, že je tématu věnováno pouhých 6 stran, svým obsahem a podrobnějším rozpracováním převyšují množství informací předchozí učebnice. Látka pojímá podkapitoly věnující se dokumentům o lidských právech, porušování lidských práv a možnosti jejich ochrany.

Nakladatelství Fraus v učebnici pro ŠESTÝ ROČNÍK tematiku lidských práv představuje pod „Miniúvodem do lidských práv“, který obsahuje originálně pojmenované kapitoly: „Všichni jsme lidé“, „První krok k lidským právům“, „Dvě strany mince“ a „Moje práva – tvoje práva“. Problematice je věnováno 14 stran, které se lidským právům, ve srovnání s NŠ 6, věnují detailněji.

Podobně tak tomu je i v učebnici určené SEDMÉNU ROČNÍKU nakladatelství Fraus, která kapitole „Lidská práva“ věnuje 10 stran s podrobnějším obsahem a širším kontextem. Jednotlivé podkapitoly se zabývají lidskoprávními dokumenty a pojmy: svoboda, rovnost, morálka a mravnost.

Tabulka č. 2 – SWOT analýza učebnic ve vztahu ke kapitolám o lidských právech

SILNÉ STRÁNKY (S)	SLABÉ STRÁNKY (W)
→ grafická úprava textu, přehlednost	→ opomíjení propojení teorie s praxí
→ využití postranních lišt	→ menší zastoupení konkrétních příkladů
→ napojení na mezipředmětovými vztahy	→ absence kartogramů, diagramů a grafů
→ odkazy na doplňující prvky, úkoly, otázky	
PŘÍLEŽITOSTI (O)	HROZBY (T)
→ interaktivní úlohy	→ možnosti udržitelné aktuálnosti
→ rozvoj klíčových kompetencí žáka	→ zastínění problematiky lidských práv
	mezipředmětovými vazbami

Zdroj: Vlastní zpracování, 2022

4 Náměty aktivit do výuky s tematikou lidských práv

Následující kapitola představuje praktickou část této diplomové práce. Jejím cílem bylo navržení vlastních didaktických výukových aktivit směřujících k problematice lidských práv, které by bylo možné využít jako edukační prostředek při vzdělávání žáků napříč druhým stupněm základních škol.

Aktivity byly vytvořeny na základě studia teoretických poznatků a informací o lidských právech a s ohledem na jejich určující významu pro budoucí epochu. Záměrně v nich proto dochází k propojování teorie s praxí. V každé aktivitě se objevuje návaznost na realitu a současné dění v lidskoprávní sféře. Svou aktuálností aktivity cílí na motivaci žáků a ztraktivnění tématu, kterému propojení s praxí dodává hlubší smysl a porozumění jeho závažnosti.

Dalším společným konceptem pro jednotlivé kapitoly je provázanost s ostatními školními předměty a navázání mezipředmětových vztahů. Aktivity se velmi často pojí se zeměpisem, který v rámci geografické komplexnosti a zkoumání krajinné sféry, jenž zahrnuje i studium antroposféry, umožňuje v mnohých případech konkrétní a důmyslné propojení informací získaných v rámci aktivity v širším spektru kontextu.

K jednotlivým aktivitám se váže poměrně jednoduchá a krátká příprava, která si neklade větší nároky na specifické pomůcky. K většině z nich je zapotřebí pouze konkrétní pracovní list a běžně využívané školní pomůcky, jako je například mapa světa nebo dataprojektor. Výjimku tvoří aktivita č. 4, k jejíž realizaci jsou zapotřebí mandarinky, popř. jiné ovoce které lze snadno oloupat a aktivita č. 6. u níž je zapotřebí využití mobilních telefonů nebo tabletů s možností připojení k internetu.

Aktivity byly utvořené tak, aby jejich časová náročnost nepřesáhla více než jednu vyučovací jednotku, tedy 45 minut. Tento cíl byl stanoven vzhledem k dotaci předmětu výchova k občanství, která je realizována v rámci jedné vyučovací hodiny týdně.

Kapitola závěrem obsahuje zkušenosti z praxe a zpětnou vazbu z hodin, kde byly jednotlivé aktivity realizovány, a to v rámci autorčiny souvislé pedagogické praxe nebo jejího vlastního pedagogického působení na vybrané základní škole.

4.1 AKTIVITA Č. 1

Žáci v rámci aktivity přicházejí na důležitost jednotlivých lidských práv, respektive nad touto otázkou diskutují a vyvozují konkrétní práva, bez kterých by společnost nemohla fungovat. Organizační formou aktivity je skupinová práce. Úkolem pro jednotlivé skupiny je utvoření vlastního nákresu mapy ostrova, na němž s ostatními spolužáky ztroskotali. Stěžením částí aktivity je tvorba vlastních lidských práv, která na ostrově, jakožto nový obyvatelé, uzákoní. Žáci pracují také s informací, že ostrov byl již před jejich příchodem obydlený domorodými kmeny, kteří o lidských právech nikdy neslyšeli. Předpokladem pro realizaci aktivity je alespoň základní povědomí o lidských právech. Své „ostrovy“ pak žáci krátce představí před ostatními. Následuje reflexe a částečná diskuze o tom, zda některá ze skupin neopomněla nějaké z opravdu nepostradatelných práv (př. právo na život). Žáci se tak zamýšlejí nad jednotlivými výtvary, hledají souvislosti a zároveň uplatňují vlastní znalosti z lidskoprávní oblasti. Role učitele po celou dobu hodiny spíše vedlejší, skupinám do práce nijak nezasahuje. V případě závěrečné části dohlíží na její průběh, či případně pokládá návodné otázky a směřovat žáky k hlubšímu zamýšlení.

METODICKÁ STRUKTURA

Název aktivity: Ostrov

Cíl aktivity:

Žáci si uvědomí význam lidských práv a jejich stěžejní roli pro fungování společnosti. Cílem je aktivizovat již osvojené znalosti o lidských právech a aplikovat je v širším kontextu této problematiky. V rámci skupin a závěrečné diskuze se žáci učí komunikovat, obhájit svůj názor a také vyslyšet a respektovat postoje druhých. Aktivita mimo jiné rozvíjí kartografické schopnosti, nechává žáky pracovat s fantazií a poskytuje jim prostor pro grafický projev.

Klíčové kompetence:

- kompetence komunikativní
- kompetence k řešení problémů
- kompetence sociální a personální

Průřezová témata:

- výchova demokratického občana

Věk žáků: 11–14 let

Časová dotace: 45 minut

Mezipředmětové vztahy: zeměpis (kartografie), výtvarná výchova

Potřebný materiál: prázdné papíry

Části aktivity:

a) úvodní část

Učitel žáky uvede do situace, ve které si mají představit, že ztroskotali na ostrově daleko od civilizace. Následně je rozdělí do skupin a zprostředkuje jednotlivé instrukce a materiál k aktivitě.

b) hlavní část

Žáci nejdříve utvoří mapu ostrova, na kterém ztroskotali – mapa by měla obsahovat jednotlivé kartografické prvky a být kompozičně správná, tzn. obsahuje ostrov, jeho název, přírodní a krajinné složky (př. moře, sopky, hory, řeky...) a je doplněn o legendu. Následně v rámci skupiny diskutují o základních lidských právech, které musejí být na ostrově zavedena a vyžadována nejen v rámci jejich skupiny, ale i po domorodých obyvatelích, kteří na ostrově žijí bez jakéhokoliv řádu, aby zde bylo bezpečno a všichni se mohli cítit rovnocenní. Jednotlivá práva sepisují na stejný papír, kde mají zakreslený ostrov. Učitel je v této fázi aktivity spíše v roli pozorovatele, který dohlíží na průběh diskuzí v jednotlivých skupinách. Případně může mezi žáky podněcovat přemýšlení nahlas a sdílení svých myšlenek s ostatními.

c) závěrečná část

Každá skupina svůj ostrov, včetně deklarovaných lidských práv na jeho území, představí ostatním. Na základě toho pak celá třída reflektuje, zda by jednotlivá území mohla skutečně existovat a zabezpečit všem jeho obyvatelům svobodu, rovnost a bezpečí. Pomocí kritického myšlení zvažují pro a proti navrhovaných práv. Učitel zastupuje roli facilitátora, řídí diskuzi mezi žáky, či případně uvede, zda jsou jednotlivá práva, která žáci vymysleli, součástí Všeobecné deklarace lidských práv.

4.2 AKTIVITA Č. 2

Aktivita se zaměřuje na problematiku válečných konfliktů a jejich dopadem na život lidí v nestabilních oblastech postižených boji, kde dochází k masivnímu porušování lidských práv. Obsahem je rozdělena na dvě části, které na sebe ovšem úzce navazují. Žáci se v první fázi rozdělí do menších skupin. Zaměřují na uplatňování lidských práv v rámci přepsaného telefonátu otce a syna, ve kterém lze velmi dobře vypočítat 3 základní práva – právo na soukromí, právo na svobodný pohyb a právo na rodinu. V druhé části je žákům promítnutý krátký videospot (cca. 50 sec.) ve kterém uslyší totožný telefonát, avšak v diametrálně rozdílném kontextu. Spot na pozadí rozhovoru ukazuje válkou zmítanou zemi, čímž mění význam jednotlivých slov. Video „Bylo tam hezky než...“ bylo vytvořeno Lékaři bez hranic na podporu této organizace, jenž v krizových oblastech pomáhá více než padesát let. V návaznosti na spot pak žáci v rámci své skupiny diskutují, jaká lidská práva bývají nejčastěji porušována v ozbrojených konfliktech. Posléze své myšlenky sdílí s ostatními skupinami a společně diskutují o této problematice. Na závěr aktivity žáci utvoří mentální mapu na tabuli, kam vpisují jednotlivé oblasti a státy zasažené válkou. Velmi vhodné je na tuto aktivitu navázat například tématem migrace, aby žáci viděli dopady války v širším a globálním kontextu.

METODICKÁ STRUKTURA

Název aktivity: Bylo..

Cíl aktivity:

Cílem aktivity je uvědomit si, jak silně ovlivňuje válka životy lidí a jaký má dopad na oblast lidských práv. Z obecného kontextu válek se dostávají k lokálním problémům ve světě a uvědomují si hodnotu míru. Žáci propojují znalosti se zeměpisu se znalostmi lidských práv a výchovy k občanství.

Klíčové kompetence:

- kompetence komunikativní
- kompetence k řešení problémů
- kompetence sociální a personální

Průřezová témata:

- výchova demokratického občana
- výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- multikulturní výchova

Věk žáků: 13–15 let

Časová dotace: 45 minut

Mezipředmětové vztahy: zeměpis

Potřebný materiál: výtisk přepisu telefonátu otce a syna do každé skupiny, dataprojektor, počítač, reproduktory, případně zjednodušený seznam lidských práv a politickou mapu světa

Části aktivity:

a) úvodní část

V úvodu aktivity učitel rozdělí žáky menších skupin, ideálně do trojic. Každá skupina dostane výtisk přepisu telefonátu otce a syna s instrukcemi, aby si jej přečetli a společně diskutovali o tom, jaká lidská práva jsou při telefonátu uplatňována. Své náměty mohou sepisovat v případě potřeby na papír. Žáci mohou mít k dispozici zjednodušený seznam lidských práv, pro snazší určení práv z textu. Poté proběhne krátká prezentace myšlenek jednotlivých skupin. Učitel první část uzavře tím, že na tabuli napíše 3 lidská práva, na které měla každá skupina přijít – právo na soukromí (soukromí telefonát), právo na svobodný pohyb (otec volá ze zahraničí) a právo na rodinu (otec a syn).

b) hlavní část

Následuje projekce videospotu Lékařů bez hranic, který zaznamenává telefonát, který v první části žáci četli, na jeho pozadí jsou však vidět záběry z válečné oblasti, čímž rozhovor dává jiný rozměr a mění jeho dosavadní smysl. Po přehrání videa se učitel ujistí, že všichni žáci vidí rozdíl ve významu hovoru, případně jej vysvětlí, či vyzve některého z žáků, který video pochopil, aby tak učinil. Žáci ve skupinách potom diskutují o vlivu války na lidská práva a dopady na danou zemi. Učitel prochází mezi jednotlivými skupinami vybízí žáky ke sdílení svých nápadů, případně jim pomáhá v ujasnění myšlenek, neboť v tomto okamžiku totiž vyvstává prostor pro vnímání jednotlivých souvislostí a informací z videa. Dále žáci na aktivitu naváží společnou diskuzí, při které se s ostatními spolužáky podělí o vlastní závěry a názory.

c) závěrečná část

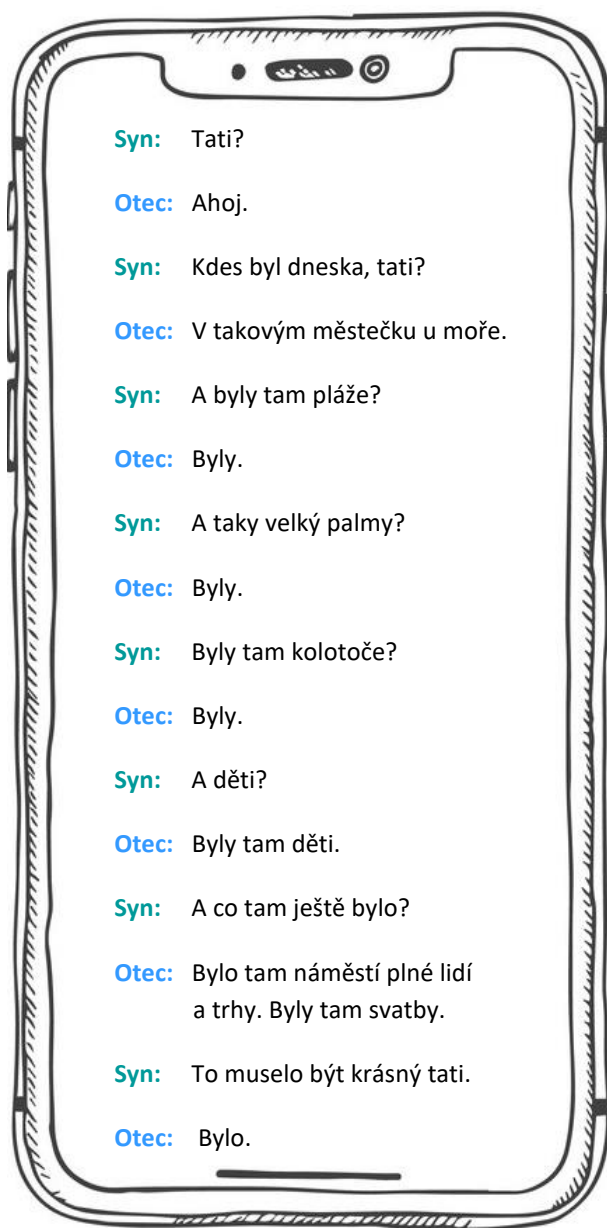
Závěrem učitel vybídne žáky, aby se zamysleli, tentokrát již každý samostatně, nad názvy států, o nichž ví, že čelí ozbrojenému konfliktu. Žáci chodí k tabuli a jména

zapisují do mentální mapy, čímž utvoří globální obraz mírové situace ve světě. Na jednotlivé lokální střety mohou tak nahlížet komplexně a utvořit si vlastní představu o ohniskách napětí na Zemi. Je-li ve třídě k dispozici politická mapa světa (případně lze promítnout přes dataprojektor), je velmi vhodné, aby učitel žákům oblasti z mentální mapy ukázal a zkompletoval je do jednotlivých makroregionů světa. Žáci si tak lépe vizualizují konkrétní válečné oblasti a mohou snáze dojít k argumentům, čím jsou jednotlivé střety způsobené a jaká příčina jejich lokalizace do konkrétní oblasti. Učitel tyto důvody na úplném konci shrne.

Přílohy:

1. videospot od Lékařů bez hranic: <https://www.youtube.com/watch?v=LdPR-YATUuU>

2. Přepis telefonátu otce a syna:

Zdroj: Vlastní zpracování, 2022

4.3 AKTIVITA Č. 3

Následující aktivita je příhodným způsobem, jak zmapovat povědomí žáků o lidských právech, případně může sloužit i k zjištění, co si o tomto tématu pamatují z předešlých ročníků. Aktivita navíc žákům umožní vymanit se ze stereotypního „učení se v lavicích“, neboť se v jedné z jejích fází mohou pohybovat po třídě. Žáci také využívají všeobecného přehledu a znalostí například z dějepisu nebo ze zeměpisu. Jejich úkolem je sbírat odpovědi do pracovního listu od ostatních spolužáků bez ohledu na to, zda s odpovědí, či názorem souhlasí a zaznamenávat je pod jejich jménem. Ve chvíli, kdy kterýkoliv z žáků získá všechny odpovědi včetně posledního pole, ve kterém vymýšlí svou vlastní otázku a hledá na ni odpověď ve třídě, první část aktivity končí. Smyslem není, aby všichni žáci měli všechny odpovědi. Žáci se pak vrátí zpět do svých lavic a syntéza vedená učitelem. Pedagog vždy přečte jedno z polí a vyzve žáky, kteří na dané pole mají odpověď, aby se přihlásili a sdělili ji ostatním, včetně jména autora, který ji jim poskytl. Autor svou odpověď okomentuje, eventuálně obhájí svá slova. Učitel poté uvede další správné příklady, případně vysvětlí nejasnosti a propojí odpovědi do širšího kontextu.

METODICKÁ STRUKTURA

Název aktivity: Náměstí lidských práv

Cíl aktivity:

Aktivita si klade za cíl zmapovat povědomí žáků o problematice lidských práv. Žáci si sami ověří své dosavadní znalosti a všeobecný přehled který je v tématu stěžejní. Forma aktivity – žáci se ptají žáků – podněcuje k aktivitě a umožňuje odpovídat bez větších zábran. Díky komentářům vyučujícího k jednotlivým polím si žáci udělají lepší přehled o konkrétních příkladech k určitým faktům z pracovního listu.

Klíčové kompetence:

- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální

Průřezová témata:

- výchova demokratického občana
- výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Věk žáků: 11–15 let

Časová dotace: 45 minut

Mezipředmětové vztahy: zeměpis, dějepis

Potřebný materiál: pracovní list „náměstí lidských práv“, případně doplňující materiály ke konkrétním polím – př. politická mapa, fotografie, Všeobecná deklarace lidských práv, Listina základních práv a svobod (záleží na uvážení učitele)

Části aktivity:

a) úvodní část

Učitel na úvod žákům rozdá pracovní listy a sepiše na tabuli instrukce:

1. Pohybuj se volně po třídě a získávej odpovědi od svých spolužáků.
2. Od jednoho spolužáka můžeš získat pouze 1 odpověď.
3. Nezapomeň zaznamenat jméno autora odpovědi.
4. Piš i odpovědi, o kterých myslíš že nejsou správné, nebo s nimi nesouhlasíš.
5. Až budeš mít vše vyplněné, vymysli do posledního pole vlastní otázku týkající se tématu a nalezni na ní odpověď od ostatních.
6. Oznam vyučujícímu, že máš všechna pole náměstí plná.

Žákům je také potřeba oznámit, že nezaznamenávají „nevím“, v případě že se jim taková odpověď naskytne, zeptají se na pole jiného spolužáka. Pole není potřeba vyplňovat postupně.

a) hlavní část

Žáci se volně pohybují pro prostoru třídy a vyplňují jednotlivé čtverce slovy svých spolužáků. Je dobré čas od času žákům připomenout, jednotlivé instrukce. V tuto chvíli je učitel především pozorovatelem a pouze ukázkou žáky, pokud jsou moc hluční. Sám se také může zapojit v roli respondenta, pokud se jej někdo na kteroukoliv z otázek zeptá. V momentě, kdy některý ze žáků splní veškeré požadavky, vyučující požádá třídu, aby se vrátili zpět na svá místa nehledě na to, zda stihli zaznamenat všechny odpovědi.

b) závěrečná část

Učitel postupně s žáky probírá jednotlivá pole. Přečte vždy jedno z nich a pobídne žáky, aby se přihlásili ti, kteří ho mají vyplněné. Vyučující pak vybere 2–3 žáky, aby odpověď nahlas přečetli a uvedli jméno autora daných slov. Autoři pak své myšlenky komentují a zdůvodňují před ostatními. Tímto způsobem projde učitel se třídou všechna pole. U každého z nich ovšem krátce zastaví, objasní ho a uvede konkrétní příklady. V případě dalších pomůcek, je vhodné některé z otázek spojit s obrázky, případně vymezit na mapě. Na závěr hodiny dostanou žáci prostor pro otázky, případně pro krátkou diskuzi o některém z polí.

Pracovní list „náměstí lidských práv“

PŘÍKLAD LIDSKÝCH PRÁV JMÉNO:	ORGANIZACE BOJUJÍCÍ ZA LIDSKÁ PRÁVA JMÉNO:	DOKUMENT ZAHRNUJÍCÍ LIDSKÁ PRÁVA JMÉNO:
STÁT, KDE JSOU PORUŠOVÁNY LIDSKÁ PRÁVA JMÉNO:	POLITICKÝ SYSTÉM PORUŠUJÍCÍ LIDSKÁ PRÁVA JMÉNO:	OSOBY, KTERÝM BÝVAJÍ LIDSKÁ PRÁVA NEJČASTĚJI ODEPÍRÁNA JMÉNO:
LIDSKÉ PRÁVO, KTERÉ PRÁVĚ TEĎ UPLATŇUJI JMÉNO:	SVĚTOVÝ REGION KDE JSOU LIDSKÁ PRÁVA NEJVÍCE PORUŠOVÁNA JMÉNO:	OSOBNOST SPOJOVÁNA S BOJEM ZA LIDSKÁ PRÁVA JMÉNO:
OSOBY, KTERÝM JSOU LIDSKÁ PRÁVA URČENA JMÉNO:	STÁTY ČI OBLAST, KDE JSOU LIDSKÁ PRÁVA DODRŽOVÁNA JMÉNO:	JMÉNO:

45

Příklady možného řešení:

NÁMĚSTÍ LIDSKÝCH PRÁV

PŘÍKLAD LIDSKÝCH PRÁV jakékoliv lidské právo z Všeobecné deklarace lidských práv JMÉNO:	ORGANIZACE BOJUJÍCÍ ZA LIDSKÁ PRÁVA Amnesty International, Human Rights Watch, Člověk v tísni JMÉNO:	DOKUMENT ZAHRNUTÝ LIDSKÁ PRÁVA Všeobecná deklarace lidských práv, Listina základních práv a svobod, Evropská úmluva o lidských právech JMÉNO:
STÁT, KDE JSOU PORUŠOVÁNY LIDSKÁ PRÁVA totalitní státy, státy ve válečném stavu, státy s právem šaría, JMÉNO:	POLITICKÝ SYSTÉM PORUŠUJÍCÍ LIDSKÁ PRÁVA totalitní režimy, diktátorství, případně bezvládní JMÉNO:	OSOBY, KTERÝM BÝVAJÍ LIDSKÁ PRÁVA NEJČASTĚJI ODEPÍRÁNA ženy a děti JMÉNO:
LIDSKÉ PRÁVO, KTERÉ PRÁVĚ TEĎ UPLATŇUJI právo na život, právo na vzdělání, právo na svobodu myšlení, právo na vzdělání JMÉNO:	SVĚTOVÝ REGION KDE JSOU LIDSKÁ PRÁVA NEJVÍCE PORUŠOVÁNA Blízký východ, severní a subsaharská Afrika, východní a jihovýchodní Asie JMÉNO:	OSOBNOST SPOJOVÁNA S BOJEM ZA LIDSKÁ PRÁVA Nelson Mandela, Jeho Svatost 14. dalajláma, Mahátma Gándhí, Eleanor Rooseveltová JMÉNO:
OSOBY, KTERÝM JSOU LIDSKÁ PRÁVA URČENA všem bez rozdílu JMÉNO:	STÁTY ČI OBLAST, KDE JSOU LIDSKÁ PRÁVA DODRŽOVÁNA všechny demokratické státy, Evropa, Austrálie, S. Amerika JMÉNO:	vlastní otázka JMÉNO:

Zdroj: Vlastní zpracování, 2022

4.4 AKTIVITA Č. 4

Žáci v této se v této aktivitě dozvídají o existenci historické země Tibet a jeho pochmurném osudu, který zapříčinila čínská anexe tohoto území. Hlavními formami aktivity jsou práce s textem a diskuze z něho vyplývající. Ve fázi evokace je každému žákovi přidělena mandarinka, na kterou nakreslí originální obličej. Žáci poté všechny mandarinky shromáždí na jednom místě a vyučující se ujistí, že si každý pozná tu svou. Následně jsou mandarinky rozebrány zpět a oloupány. Posléze je žáci znovu umístí na jednu hromadu a učitel znovu položí otázku, zda si žáci své mandarinky poznají. V tuto chvíli jsou všechny mandarinky stejné, na základě toho učitel představí důvod univerzálnosti lidských práv, které se neodvíjí na základě rasy, vzhledu, či jiných tělesných znaků. Lidská práva jsou vlastní všem lidem už jen z toho důvodu, že jsou lidé. Po této části může následovat krátká diskuze. Další etapou aktivity je práce s textem „Tenzinovo svědectví“ který si žáci pozorně přečtou a podtrhají příklady porušování lidských práv. V návaznosti na to učitel žákům přiblíží osud a dějiny Tibetu. Žákům je dán prostor na dotazy, vlastní komentáře, případně jim vyučující vyjasní nesrozumitelné části textu, neboť kontext situace může být pro mnohé těžce představitelný. Učitel potom otevře prostor pro diskuzi o možnosti ochrany lidských práv a řešení krizových situací.

Vzhledem k explicitním situacím ve smyšleném textu „Tenzinovo svědectví“, které má ovšem základ v pravdivých příbězích tibetských nomádů je vhodné využít tuto aktivitu v kolektivu starších žáků a především dopředu analyzovat jejich povahové rysy a emoční stabilitu. Aktivitu je možné využít i v nižších ročnících, ovšem v takovém případě je nutné obsah upravit a podat jej citlivě, přesto by však nemělo dojít ke zlehčení situace z příběhu.

METODICKÁ STRUKTURA

Název aktivity: Mandarinky z Tibetu

Cíl aktivity:

Aktivita seznámí žáky s Tibetem, zemí, která byla po čínské anexi vymazána ze všech světových map. Nutí žáky zamyslet se nad okolním děním a křehkostí lidských práv. Cílem je dojít k uvědomění si klíčové podstaty lidských práv a jejich nutné deklaraci. Aktivita volně přesahuje k rasové problematice, neb se žáci zamýšlejí nad rozdíly mezi lidmi, a naopak i jejich rovností z hlediska základního principu bytí. Žáci také dále rozvíjí čtenářskou gramotnost, práci a orientaci v souvislém textu.

Klíčové kompetence:

- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence občanské
- kompetence k řešení problémů

Průřezová témata:

- výchova demokratického občana
- výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- osobnostní a sociální výchova
- multikulturní výchova

Věk žáků: 14–15 let

Časová dotace: 45 minut

Mezipředmětové vztahy: zeměpis, výtvarná výchova, dějepis, český jazyk

Potřebný materiál: text „Tenzinovo svědectví“, mandarinka pro každého žáka, černé nesmazatelné fixy, případně zjednodušený seznam lidských práv

Části aktivity:**a) úvodní část**

V úvodní části jsou žákům rozdány mandarinky, na které nakreslí obličej podle své fantazie. Učitel by měl zdůraznit, že se má jednat o opravdu originální tváře, například s různými výrazy nebo doplňky tak, aby se lišili od mandarinek ostatních. Poté co žáci úkol dokončí, veškeré mandarinky shromáždíme na dobře viditelném místě (př. stůl vyučujícího). Následuje otázka, zda si žáci poznají svou mandarinku a podle čeho to dokážou. Učitel vyvolá několik žáků a vyzve je, aby svou mandarinku v hromadě našli a ukázali ji spolužákům. V dalším kroku si žáci mandarinky zpět rozeberou a oloupou je, čímž z nich zmizí všechny obličeje. Následně je znovu umístí na určené místo a vyučující zopakuje své předchozí otázky, zeptá se žáků, zda si své mandarinky poznají – v tuto chvíli jsou však neidentifikovatelné a bez slupek všechny stejné. Na základě této evokace učitel žákům vysvětlí, že ač každý člověk vypadá nebo se projevuje jinak, uvnitř je stejný jako kdokoliv jiný. Lidi proto nelze odsuzovat na základě vzhledu nebo původu, nejdříve je nutné je poznat a až na základě toho o nich něco můžeme usoudit. Všichni jsme v jádru stejní, tak jako mandarinky pod svou slupkou. To, jestli je člověk dobrý

nebo zlý, můžeme poznat až když ho „ochutnáme“ tak jako mandarinku. Žáci si poté mohou mandarinky opravdu sníst a „poznat jejich vlastnosti“ podle toho, zda jsou kyselé či sladké. Učitel mezitím, co žáci jedí mandarinku, vysvětluje princip fungování a univerzálnost lidských práv na totožném příkladě.

b) hlavní část

Žákům je rozdán text „Tenzinovo svědectví“ který si každý sám pozorně přečte. Je potřeba, aby na tuto část žáci dostali dostatek času. Ve chvíli, kdy mají text přečtený, začnou podtrhávat věty, ve kterých spatřují porušení některého z lidských práv. Jinou barvou mohou podtrhovat slova, která jim přijdou nejasná nebo je neznají. Učitel poté žákům přiblíží problematiku anexe Tibetu a kontext celé události a dovysvětlí žákům slova, kterým nerozuměli. Mimo jiné je patřičné zdůraznit vliv silně zakořeněného buddhismu na kulturu a myšlení Tibetanů, ve kterém víra v božstva. Žáci pak prezentují věty, které podtrhly a jednotlivé situace přirovnávají k lidským právům (v tuto chvíli je možné poskytnout žákům zjednodušený seznam lidských práv ze Všeobecné deklarace). Vyučující vyzývá žáky, aby se navzájem doplňovali, čímž pomalu může přejít k diskuzi.

c) závěrečná část

Diskuze je směřována k tématu ochrany lidských práv, jejich univerzálnosti, nezcizitelnosti, nepromlčitelnosti a nezrušitelnosti, či k případnému řešení podobných situací. Učitel zapisuje zaznívající myšlenky a postřehy v bodech na tabuli, pro ucelení názorů a lepší orientaci. Žáci se také mohou pokusit nalézt podobné příklady ze současnosti, přičemž téměř analogickou situaci by někteří z nich mohli zpozorovat v kauze Čína – Taiwan.

Přílohy:

Text „Tenzinovo svědectví“

Vzpomínám si na obrovskou zářící kometu, celé tři týdny plula po nebi, stejně tak jako tomu bylo před válkou, nevěstilo to nic dobrého. Ostatně tak jako kapky vody, které dopadaly na zem z pozlacené hlavy draka na střeše chrámu Džókhang, i přes to, že nepršelo. Zvířatům se rodila znetvořená mláďata a vše vyvrcholilo tím, když se z ničeho nic zřítil k zemi prastarý kamenný sloup na úpatí Potály, který byl vystavěn na důkaz míru mezi Čínou a Tibetem. Lidé se začínali bát, a oprávněně.

Potom, co v Číně zvítězila komunistická strana se do čela vlády se postavil Mao Ce-tung a prohlásil, že se v nejbližší době chystá osvobodit Tibet a některé další státy. Ale proč? Koho chtěl osvobodit? V zákulisí toho všeho nebylo vůbec nic dobrého, šlo o pouhou moc, bohatství a nadvládu. A tak do Tibetu přijela největší armádní mašinérie století.

Do té doby byl každodenní život Tibetanů podřízen jejich silnému náboženskému přesvědčení. Každá rodina měla doma svůj vlastní oltářek, lidé měli na rtech neustále svaté texty, bez přestání otáčeli modlitebními mlýnky a na střeších domů a vrcholcích horských průsmyků vlály modlitební praporky. Déšť, vítr, všechny ty přírodní jevy i osamělé vrcholky sněhem pokrytých hor přinášely svědectví o univerzální přítomnosti bohů. Životy lidí totiž určuje vůle bohů, jejímiž tlumočníky jsou lamové, v čele s Jeho Svátostí Dalajlámou. Bohy je zapotřebí neustále prosit, usmířovat, nebo jim děkovat. Kláštery byly plné mnichů, kteří se modlili za celý svět. Nic z toho už ovšem po příchodu čínské armády nebylo možné, silně zakořeněný buddhismus, měl být i s celou tibetskou kulturou vymýcený.

Každý, kdo vznesl sebemenší odpor, proti tomu, co se všude kolem dělo, byl v tom lepším případě zabit. Stačilo k tomu málo, třeba jen podpořit Dalajlámou, duchovního vůdce Tibetu, kterému v té době bylo pouhých šestnáct let. Tibet se z mírumilovného místa během pár měsíců změnil na opravdové peklo na zemi. Lidé byli veřejně mučení, ponižováni a zabíjeni. Neměli jsme žádná práva, nebyli jsme pro ně totiž lidmi. Ženy nesměly mít děti, veškerý majetek byl zabaven, neexistovalo, aby se někdo z nás volně pohyboval po Lhase, natož abychom vykonávali jakékoliv praktiky spojené s vírou.

Mého pradědu odvezli do dolů, kde musel každý den bez jakéhokoliv odpočinku dvanáct hodin pracovat. Vyprávěl mi, jak se jednou jeden další muž zhroutil, tloukli ho tak dlouho, dokud znovu nenabyl vědomí. V drsných podmínkách Himalájí byla někdy taková zima, že se jim dělali omrzliny, a oni přesto, že neměli ani rukavice, museli stále pracovat. Jindy je zase všeli v prázdných místnostech hlavami dolů a bili obušky.

Jednoho dne mně a mým kamarádům Číňané oznámili, že všichni musíme jet do Číny studovat komunismus. Dva dny na to jsme museli odjet, pokusil jsem se uprchnout do Indie, ale brzy mě chytili a odvedli zpátky do školy, kde mě přivázali za nohu na řetěz.

Od toho všeho uplynulo více než 60. let. Tibet ale nebyl nikdy osvobozen.

Zdroj: Vlastní zpracování, 2022

4.5 AKTIVITA Č. 5

Žáci jsou rozděleni do skupin a společně zpracovávají vlastní plán města (nejlépe to toho, ve kterém se nachází škola). Zakreslují jednotlivá místa, silnice, a především pak služby, které obec poskytuje. Účelem není kartografická přesnost ani zachycení všech objektů, pro realizaci aktivity postačí zachycení základních bodů. Poté, co žáci dokončí své nákresy měst, dostanou instrukce, aby se pokusili zamyslet, případně krátce podiskutovat, nad místy a službami, které v jejich primární funkci zaručují, či poskytují lidská práva. Své nápady zakreslí do mapy a pomocí výtisku Všeobecné deklarace lidských práv přiřadí k jednotlivým článkům. Na konci hodiny své plány města krátce prezentují před třídou.

METODICKÁ STRUKTURA

Název aktivity: Město plné práv

Cíl aktivity:

Cílem aktivity je zmapovat lidská práva na všedních místech a v běžných situacích. Žáci si uvědomí uplatnění jednotlivých práv v jejich každodenním životě a analyzují jejich funkci ve vztahu k obvyklým službám, které mohou v místě svého bydliště využívat. Aktivita propojuje poznatky lokální povahy do komplexnějšího spektra souvislostí v širším měřítku. Žáci pracují s rozsáhlým textem a propojují své myšlenky s jednotlivými informacemi z jeho obsahu.

Klíčové kompetence:

- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence občanské

Průřezová témata:

- výchova demokratického občana

Věk žáků: 11–15 let

Časová dotace: 45 minut

Mezipředmětové vztahy: zeměpis (kartografie), výtvarná výchova

Potřebný materiál: papíry A4, letecké snímky města, Všeobecná deklarace lidských práv

Části aktivity:

b) úvodní část

Učitel rozdělí v úvodu hodiny žáky do menších skupin, ideálně do trojic. Každá skupina dostane prázdný papír, na který se pokusí vytvořit plánec města, ve kterém bydlí/studují. Klíčové je, aby zakreslovali především služby, jež jsou ve městě dostupné. K dispozici mají letecké snímky, do nichž lze nahlédnout pro snazší orientaci a vybavení si jednotlivých míst. Vyučující obchází jednotlivé skupiny a v případě potřeby jim poradí s konkrétními problémy. Cílem není kartografická přesnost, pouze zjednodušená verze základních bodů s důrazem na terciální sektor odvětvové struktury města.

c) hlavní část

Žáci diskutují v rámci své skupiny nad službami města a přemítají, s jakými lidskými právy by mohla být jednotlivá místa propojená. Své návrhy a nápady vpisují přímo do mapy. Ve chvíli, kdy jsou se svou prací hotoví, se pokusí lidská práva z mapy propojit s konkrétními články ze Všeobecné deklarace lidských práv, která by měla být pro každou skupinu dostupná. Učitel v této fázi zastává roli pozorovatele, případně může skupinám poradit s přiřazením práv k článkům z deklarace, pokud některá nedokážou sami identifikovat.

d) závěrečná část

V závěru hodiny prezentují skupiny své výtvořky před třídou. Kromě popisu plánu a uvedení lidských práv vyskytující se na poli působnosti daných služeb, by každá skupina měla uvést také důvody proč si to myslí a obhájit své myšlenky. Skupiny také sdělí ostatním, k jakému článku ze Všeobecné deklarace lidských práv jednotlivé náměty přiřadili. V případě, že právo není zařazeno správně, vyzve vyučující ostatní žáky k tomu, aby se chybu pokusili napravit.

Přílohy:

Možné příklady uplatnění lidských práv ve veřejných službách:

- 1) soud – právo na soudní proces, před zákonem jsme si všichni rovni (článek 8, 10, 11)
- 2) policie – před zákonem jsme si všichni rovni (článek 7, 9)
- 3) domov – právo na manželství a rodinu, právo na soukromí majetek (článek 13, 16, 17)
- 4) pošta – právo na soukromí (článek 12)
- 5) domov důchodců – právo na sociální zabezpečení (článek 22)
- 6) mateřská škola – právo na vzdělání (článek 26)
- 7) škola – právo na vzdělání (článek 26)
- 8) práce rodičů – právo na práci (článek 23)
- 9) masážní salon – právo na odpočinek (článek 24)
- 10) kostel – právo na vlastní vyznání víry (článek 18)
- 11) radnice – právo na demokracii (článek 21)
- 12) koncertní hala – právo na kulturní život (článek 27)
- 13) sportovní hala – právo na sdružování (článek 20)

4.6 AKTIVITA Č. 6

Tato aktivita přináší možnost využití moderních technologií ve výuce. Žáci mají příležitost pracovat s mobilními telefony (popř. tablety) ve výuce, kde je jejich využití jinak běžně zakázané, čímž můžeme docílit zaujetí a zvýraznit motivační předpoklady pro úspěšnou realizaci tématu. Aktivita spočívá v práci se čtyřmi různými neplnými QR kódy obsahujícími HTML odkazy, které je potřeba dokončit, aby byly funkční. Každá žák má papír s jedním z QR kódů a na základě odhalení správnosti tvrzení z pracovního listu získává informace o tom, jak daný kód dokončit. Získá-li potřebné podklady pro dokončení kódu, využije jej pomocí čtečky mobilního telefonu. Každý kód v sobě ukrývá fotografii významné osobnosti spojené s bojem za lidská práva. Konkrétně je se jedná o Eleonor Rooseveltovou, Jeho Svatost 14. dalajlámu, Nelsona Mandelu a Mahátmu Gándhího. Ve chvíli, kdy se žáci dopracují k obrázku, utvoří skupinu se všemi spolužáky, kteří mají obrázek totožný s nimi. Následně společně identifikují osobnost, kterou zachycuje a vyhledají o ní na internetu 5 informací ve spojitosti s lidskými právy a 5 informací z jejího života. V případě, že nedokážou osobu rozpoznat, mají možnost využít vyhledávač Google obrázky (www.images.google.com), přes který lze najít informace na základě dané fotografie. Informace závěrem aktivity prezentují ostatním skupinám. Pozn.: QR kódy lze vygenerovat pomocí webové stránky www.mal-den-code.de.

METODICKÁ STRUKTURA

Název aktivity: Bojovníci za lidská práva

Cíl aktivity:

Žáci při výuce využijí moderní technologie (mobilní telefony, tablety) a naučí se pracovat s QR kódy, které jsou v současnosti využívány stále častěji. Učí se pracovat v digitálním prostředí, vyhledávat a třídit potřebné informace. Žáci také získají povědomí a přehled o významných osobnostech spojených s bojem za lidská práva.

Klíčové kompetence:

- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence digitální

Průřezová témata:

- výchova demokratického občana
- výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Věk žáků: 13–15 let

Časová dotace: 25 minut

Mezipředmětové vztahy: dějepis, informatika

Potřebný materiál: pracovní listy, tablety (případně telefony), wifi

Části aktivity:

a) úvodní část

Na začátku hodiny dostane každý žák náhodný pracovní list (jsou 4 verze). Učitel žákům vysvětlí princip fungování aktivity, který spočívá v rozluštění správných čísel, podle kterých žáci dokreslí QR kód. Pracovní list kromě kódu obsahuje devět tvrzení, o kterých žáci musejí rozhodnout, zda jsou pravdivá či nikoliv. Žákům jsou po celou dobu hodiny k dispozici tablety, na nichž lze jednotlivá tvrzení ověřit.

b) hlavní část

Na základě předchozího kroku žáci doplní zbývající část QR kódu. Vybarvují však pouze ta políčka, která korelují se správnými odpověďmi a číslem tvrzení. Žákům je v této fázi vhodné uvést libovolný příklad, abychom předešli zbytečným chybám, např.: „Představte si teď všichni, že jste u otázky číslo 4., tvrzení zní: Kambodža je země v Asii. Pokud s tímto tvrzením souhlasíte, píšete do postranní kolonky „ano“, pokud ovšem Kambodža leží na jiném kontinentu, píšete do kolonky „ne“. V tomto případě se jedná o správné tvrzení, tudíž všechna pole v QR kódu označená číslem 4 byste vybarvili. Vyučující by měl v této části procházet třídou a být dětem k dispozici, pokud by si nebyli jistí, jak kód vybarvit – nepomáhá jim s odpověďmi, pouze s orientací v číslech a logickými postupy. Žáky je potřeba upozornit, že je nutné vybarvovat přesně a soustředěně, protože v případě že na nějaké číslo zapomenou, případně vybarví jiné, kód nebude správně fungovat. Ve chvíli, kdy mají žáci vybarvená všechna pole, pokusí se kód načíst pomocí aplikace „fotoaparát“ v tabletu/telefonu. Každý z kódů odkazuje na jednu ze čtyř významných osobností, která se realizovala v boji za lidská práva. Žáci mají možnost se po uplynutí určité doby poradit ohledně správných odpovědí.

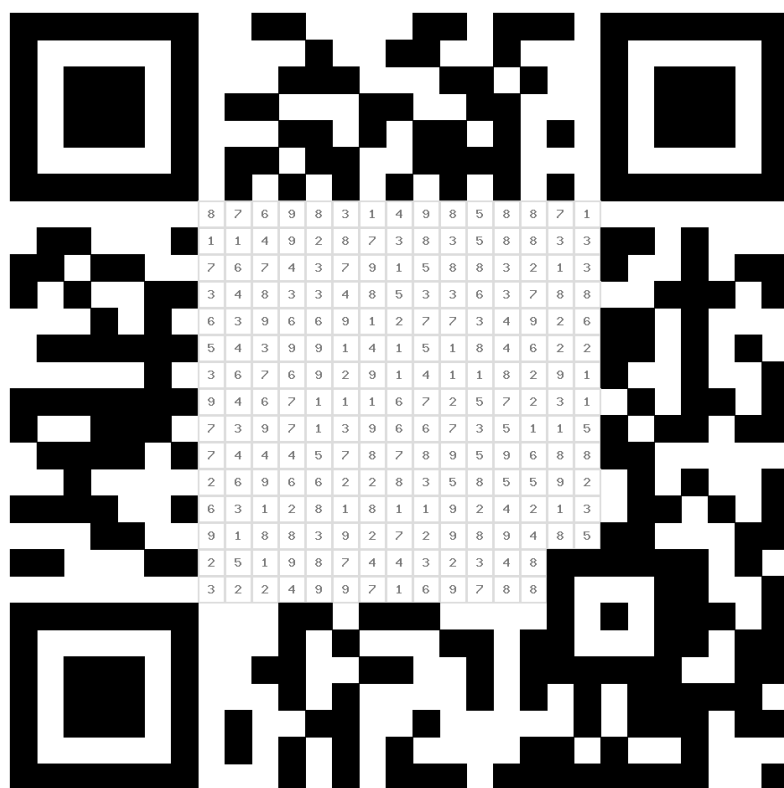
c) závěrečná část

Žáci utvoří skupiny na základě stejných výsledků QR kódu (do skupin se přidávají postupně, podle toho, jak rychle kód rozluští). Společně pak zjišťují, kdo je osoba na obrázku a jaký přínos má v oblasti lidských práv. V závěru aktivity každá ze skupin krátce představí svou osobnost a její úspěchy.

Přílohy:

1. QR kód číslo 1 – Jeho Svátost 14. dalajláma

a) neúplný QR kód

b) řešení QR kódu

2. QR kód 2 – Nelson Mandela

a) neúplný QR kód

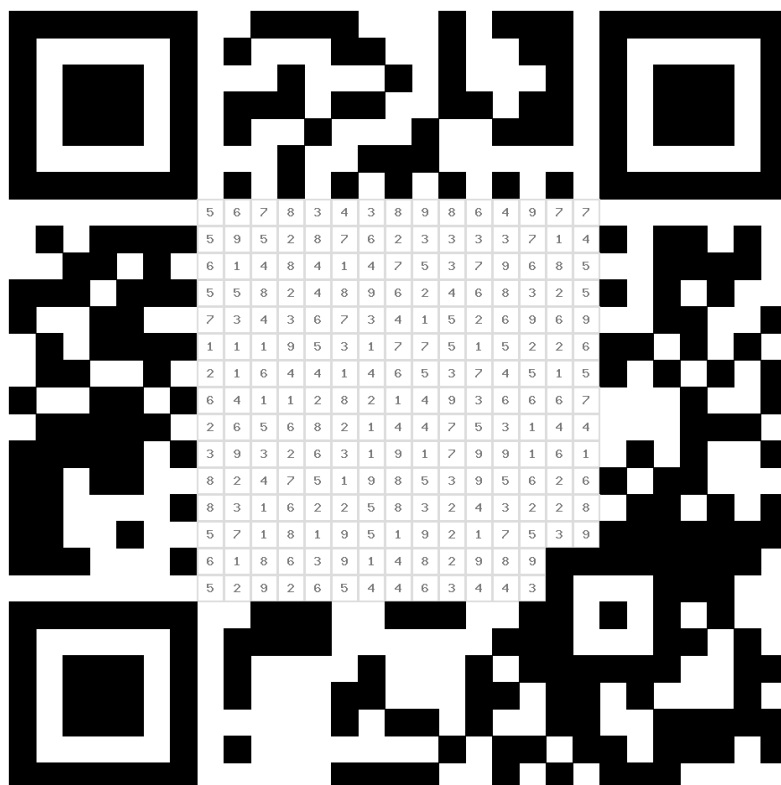

b) řešení QR kódu

3. QR kód číslo 3 – Mahátma Gándhí

a) neúplný QR kód

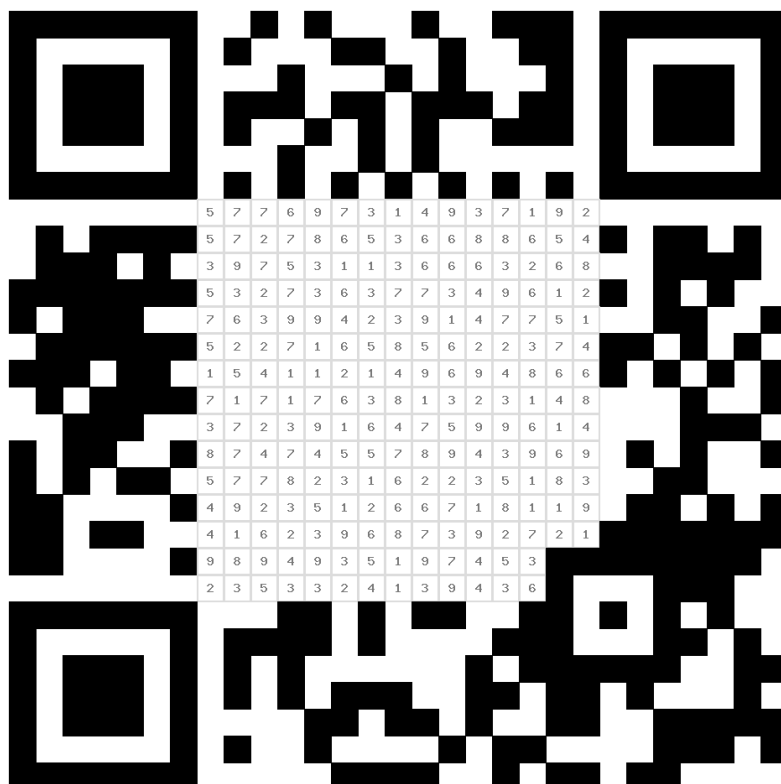

b) řešení QR kódu

4. QR kód číslo 4 – Eleanor Rooseveltová

a) neúplný QR kód

b) řešení QR kódu

5. otázky ke QR kódu č. 1

1.	LIDSKÁ PRÁVA JSOU VLASTNÍ VŠEM LIDEM BEZ ROZDÍLU. VÝJIMKU OVŠEM TVOŘÍ LIDÉ, KTERÍ BYLI ZBAVENI SVĚPRÁVNOSTI VZHEDEM K JEJICH MENTÁLNÍMU POSTIŽENÍ.	NE
2.	LIDSKÁ PRÁVA ZÍSKÁVÁ ČLOVĚK JEŠTĚ PŘED NAROZENÍM.	ANO
3.	KLÍČOVÝ DOKUMENT „VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV“ VYDALA EVROPSKÁ UNIE V ROCE 1948	NE
4.	DANIEL BYL OVINĚNÝ Z LOUPEŽNÉHO PŘEPADENÍ BENZINOVÉ PUMPY. SÁM OVŠEM TVRDÍ, ŽE ŽÁDNÝ TRESTNÝ ČIN NESPÁCHAL. VYŠETŘOVÁNÍ PŘÍPADU JE TEPRVE NA ZAČÁTKU A POLICIE NEMÁ ŽÁDNÉ PŘÍMÉ DŮKAZY. DANIELA PROJISTOTU ZAVŘELI DO VĚZENÍ, MÁ VŠAK MOŽNOST DOKÁZAT, ŽE LOUPEŽ OPRAVDU NESPÁCHAL. BYLO DANIEL SOUZEN V SOULADU S LIDSKÝMI PRÁVY?	NE
5.	LIDSKÁ PRÁVA JSOU UNIVERZÁLNÍ, NEODCIZITELNÁ, NEPROMLČITELNÁ A NEZRUŠITELNÁ.	ANO
6.	LIDSKÝM PRÁVEM JE PRÁVO NA CESTOVÁNÍ.	ANO
7.	MYŠLENKA LIDSKÉ ROVNOSTI VZNIKLA POPRVÉ PO KONCI 2. SVĚTOVÉ VÁLKY.	ANO
8.	NATÁLIE MÁ RÁDA SPOLEČNOST. ČASTO NAVŠTĚVUJE RŮZNÉ BARY A ZÁBAVY, KDE POTKÁVÁ NOVÉ LIDI. NEZŘÍDKA KDY SE PŘITOM POSILNÍ ALKOHOLEM A POD Vlivem PAK SEDNE DO AUTA JEDE DOMŮ, ČÍMŽ OHROŽUJE NA SILNICI OSTATNÍ ŘIDIČE, PORUŠUJE TÍM LIDSKÁ PRÁVA?	NE
9.	LIDSKÁ PRÁVA MUSEJÍ DODRŽOVAT VŠECHNY STÁTY NA CELÉM SVĚTĚ.	ANO

Zdroj: Vlastní zpracování, 2022

6. otázky ke QR kódu č. 2

1.	PRÁVO NA VZDĚLÁNÍ PLATÍ SICE PRO VŠECHNY LIDI, ALE NEPATŘÍ MEZI LIDSKÁ PRÁVA.	NE
2.	K NEJVĚŠTÍMU PORUŠOVÁNÍ LIDSKÝCH PRÁV DOCHÁZÍ V OBLASTI BLÍZKÉHO VÝCHODU A AFRIKY.	ANO
3.	JÁCHYM DOSTUDOVAL VYSOKOU ŠKOLU A STAL SE Z NĚJ UČITEL ZEMĚPISU A PŘÍRODOPISU. NAKONEC SE ALE ROZHODNUL, ŽE VE ŠKOLSTVÍ PRACOVAT NECHCE A SEHNAL SI PRÁCI JAKO PRŮVODCE DO INDIE, KAM SE NAKONEC I PŘESTĚHOVAL. MĚL DANIEL PRÁVO PŘESTĚHOVAT SE MIMO ČR, KDYŽ ZA NĚJ STÁT PLATIL CELÉ JEHO STUDIUM?	ANO
4.	VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV OBSAHUJE 20 ZÁKLADNÍCH LIDSKÝCH PRÁV.	NE
5.	PAVLÍNA BY SE RÁDA STALA HEREČKOU. MÁ VÝBORNÉ ZNÁMKY VE ŠKOLE, NAVŠTĚVUJE DRAMATICKÝ KROUŽEK A VELMI ČASTO CHODÍ S RODIČI DO DIVADLA. V PŘÍMACÍCH ZKOUŠKÁCH NA HEREČKOU ŠKOLU SICE USPĚLA, ALE KE STUDIU NAKONEC PŘIJATA NEBYLA. DŮVODEM JE TO, ŽE JE RODIČE NEJSOU ČLENY VLÁDNOUCÍ POLITICKÉ STRANY. JSOU TÍMTO ČINEM PORUŠENA LIDSKÁ PRÁVA?	ANO
6.	LIDSKÁ PRÁVA MOHOU BÝT LIBOVOLNĚ UPRAVOVÁNA STÁTEM, NĚKTERÁ MOHOU BÝT ZRUŠENA A JINÁ NAOPAK PŘÍDÁNA.	NE
7.	V NĚKTERÝCH STÁTECH JE V SOUČASNÉ DOBĚ STÁLE PRAKTIKOVÁN TREST SMRTI ZA TY NEJHORŠÍ TRESTNÉ ČINNY. ODSOUZENÍ K TAKOVÉMU TRESTU NEPORUŠUJE LIDSKÁ PRÁVA.	NE
8.	LIDSKÁ PRÁVA DOVOLUJÍ OTROCTVÍ.	NE
9.	KAŽDÝ ČLOVĚK MÁ PRÁVO NA TO UZAVŘÍT SŤATEK A MÍT RODINU.	ANO

Zdroj: Vlastní zpracování, 2022

7. otázky ke QR kódu č. 3

1.	MUČENÍ MŮŽE BÝT POUŽITO, POKUD TÍM POLICIE ZABRÁNÍ TERORISTICKÉMU ÚTOKU NEBO JINÉMU VELKÉMU TRESTNÉMU ČINU, ČI ORGANIZOVANÉMU ZLOČINU.	NE
2.	PRÁVO NA MAJETEK, AŽ UŽ MOVITÝ NEBO NEMOVITÝ, PATŘÍ MEZI LIDSKÁ PRÁVA.	ANO
3.	PRÁVO NA VZDĚLÁNÍ PLATÍ SICE PRO VŠECHNY LIDI, ALE NEPATŘÍ MEZI LIDSKÁ PRÁVA.	NE
4.	LIDSKÁ PRÁVA JSOU UNIVERZÁLNÍ, NEODCIZITELNÁ, NEPROMLČITELNÁ A NEZRUŠITELNÁ.	ANO
5.	LIDSKÁ PRÁVA JSOU VLASTNÍ VŠEM LIDEM BEZ ROZDÍLU. VÝJIMKU OVŠEM TVOŘÍ LIDÉ, KTERÍ BYLI ZBAVENI SVÉPRÁVNOSTI VZHLEDEM K JEJICH MENTÁLNÍMU POSTIŽENÍ.	NE
6.	LIDSKÁ PRÁVA MUSEJÍ DODRŽOVAT VŠECHNY STÁTY NA CELÉM SVĚTĚ.	ANO
7.	VÁCLAV JE MALÍŘ, MALUJE OBRAZY NA ZAKÁZKU A ČAS OD ČASU MÁ DOKONCE VÝSTAVY V RŮZNÝCH GALERIÍCH. DAŘÍ SE MU POMĚRNĚ DOBŘE, ALE NENÍ SPOKOJENÝ S POLITICKOU SITUACÍ V ZEMI. NA SVOU DALŠÍ VÝSTAVU SE PROTO ROZHODL NAMALOVAT TAKOVÉ OBRAZY, KTERÉ BUDOU OSTŘE KRITIZOVAT VLÁDU A PROTESTOVAT PROTI NÍ. PORUŠÍ TÍM VÁCLAV LIDSKÁ PRÁVA?	NE
8.	VŠECHNA PRÁVA ZE VŠEOBECNÉ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV ČLOVĚK ZÍSKÁVÁ VE SVÝCH 18 LETECH.	NE
9.	JÁCHYM DOSTUDOVAL VYSOKOU ŠKOLU A STAL SE Z NĚJ UČITEL ZEMĚPISU A PŘÍRODOPISU. NAKONEC SE ALE ROZHODNUL, ŽE VE ŠKOLSTVÍ PRACOVAT NECHCE A SEHNAL SI PRÁCI JAKO PRŮVODCE DO INDIE, KAM SE NAKONEC I PŘESTĚHOVAL. MĚL DANIEL PRÁVO PŘESTĚHOVAT SE MIMO ČR, KDYŽ ZA NĚJ STÁT PLATIL CELÉ JEHO STUDIUM?	ANO

Zdroj: Vlastní zpracování, 2022

8. otázky ke QR kódu č. 4

1.	KAŽDÝ MÁ PRÁVO NA SVOBODU A ROVNÉ ZACHÁZENÍ.	ANO
2.	LIDSKÁ PRÁVA JSOU PRO VŠECHNY LIDI STEJNÁ. ZÍSKÁVÁME JE V 15 LETECH A ZŮSTÁVAJÍ NÁM DO KONCE ŽIVOTA.	NE
3.	K NEJVĚŠTÍMU PORUŠOVÁNÍ LIDSKÝCH PRÁV DOCHÁZÍ V OBLASTI BLÍZKÉHO VÝCHODU A AFRIKY.	ANO
4.	MARTINA JE LETUŠKA, ZAMĚSTNÁVÁ JÍ LETECKÁ SPOLEČNOST ZE SPOJENÝCH ARABSKÝCH EMIRÁTŮ. ŠÉF JÍ NABÍDL KRÁSNÉ BYDLENÍ V DUBAJI A ZVÝŠENÍ PLATU. PODMÍNKOU VŠAK JE, ABY SE MARTINA STALA MUSLIMKOU, POKUD TAK NEUDELÁ, ČEKÁ JÍ NAOPAK PROPUSTĚNÍ. PORUŠIL BY TÍM ŠÉF JEJÍ LIDSKÁ PRÁVA?	ANO
5.	KLÍČOVÝ DOKUMENT „VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV“ VYDALA EVROPSKÁ UNIE V ROCE 1948	NE
6.	LIDSKÁ PRÁVA MOHOU BÝT LIBOVOLNĚ UPRAVOVÁNA STÁTEM, NĚKTERÁ MOHOU BÝT ZRUŠENA A JINÁ NAOPAK PŘÍDÁNA.	NE
7.	LAURA JE PLNOLETÁ. RÁDA BY SE ÚČASTNILA PREZIDENTSKÝCH VOLEB STÁTU. TOTO PRÁVO JÍ VŠAK BYLO ODEPŘENO VZHLEDEM K JEJÍ KRIMINÁLNÍ MINULOSTI (BYLA 10 LET VE VĚZENÍ). STÁT TÍM PORUŠIL JEJÍ OBČANSKÁ PRÁVA. PORUŠIL I LIDSKÁ PRÁVA?	ANO
8.	LIDSKÁ PRÁVA JSOU TYPICKÁ PŘEDEVŠÍM PRO EVROPU A SEVERNÍ AMERIKU. JINDE NA SVĚTĚ SE NEDODRŽUJÍ, PROTOŽE SE K TOMU STÁTY NEZAVÁZALY.	NE
9.	PRÁVO NA SPRÁVEDLIVÝ SOUD PLATÍ SICE PRO VŠECHNY LIDI, ALE NEPATŘÍ MEZI LIDSKÁ PRÁVA.	NE

Zdroj: Vlastní zpracování, 2022

4.7 AKTIVITA Č. 7

Aktivita vychází ze současné politické situace v Číně, která za rouškou ekonomického růstu a neustálého postupu na světovém žebříčku vlivu, skrývá masivní restrikce, omezování a porušování lidských práv. První fází aktivity představuje tvorba mentálních map, žáci nejdříve vymýšlejí pojmy související se zimními olympijskými hrami, přes něž se za pomoci vyučujícího dostanou k posledním hrám v Pekingu. Poté následuje tvorba druhé mentální mapy směřovaná právě k Číně. Každý žák potom dostane k samostatné práci obrázek plakátu vytvořeného k 24. ročníku Zimních olympijských her v Pekingu v roce 2022 od čínského politického karikaturisty, umělce a lidskoprávního aktivisty v exilu Badiucaa. Je velice příhodné v tento moment Badiucaa krátce představit (není to však nezbytné pro realizaci aktivity). Obrázky symbolizují jednotlivé olympijské sporty a zároveň poukazují na porušování lidských práv. Žáci se nad obrázky zamýšlejí a hledají v nich spojitost mezi výše uvedenými oblastmi. Dále se rozdělují do skupin podle obrázku a společně sdílejí své myšlenky o významu dílčích plakátů. Závěrem aktivity porovnají jejich nápady s oficiálním vysvětlením Badiucaa k jednotlivým posterům, které jim vyučující odhalí.

METODICKÁ STRUKTURA

Název aktivity: Badiucao a olympijské hry

Cíl aktivity:

Žáci se zorientují v lidskoprávní situaci v nejlidnatější zemi na světě, v Čínské lidové republice. Pomocí kritického myšlení aplikují své poznatky o lidských právech na obrázky olympijských sportů a odhalí, jaký problém představují. V aktivitě se seznámí s formou umění, které funguje jako nenásilná možnost protestu.

Klíčové kompetence:

- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence občanské
- kompetence k řešení problémů

Průřezová témata:

- výchova demokratického občana
- výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Věk žáků: 13–15 let

Časová dotace: 45 minut

Mezipředmětové vztahy: zeměpis, výtvarná výchova

Potřebný materiál: vytištěné plakáty od Badiuca k ZOH v Pekingu 2022, dataprojektor

Části aktivity:

a) úvodní část

V úvodní části aktivity je potřeba zaměřit se na evokaci pomocí mentálních map. První z nich je věnována zimním olympijským hrám, jako takovým. Žáci chodí k tabuli a zapisují slova či hesla, která je v této spojitosti napadají. Ve chvíli, kdy bude mentální mapa obsáhlá, vyučující pomocí návodné otázky: „Kde se konali poslední zimní olympijské hry?“ přesměruje myšlenky žáků k Číně. Žáci mají za úkol pomocí nové mentální mapy charakterizovat sociální strukturu tohoto státu ze všech možných úhlů pohledu. Vyučující posléze čínský režim uvede na pravou míru a objasní žákům situaci ohledně zásahů a porušování lidských práv s tím souvisejících. V této fázi je také vhodné zmínit se o Badiucaovi a představit třídě jeho politický aktivismus (není to však podmínkou pro úspěšnou realizaci aktivity, jedná se pouze o zvýšení celistvosti a komplexnosti výsledného pohledu na problematiku).

b) hlavní část

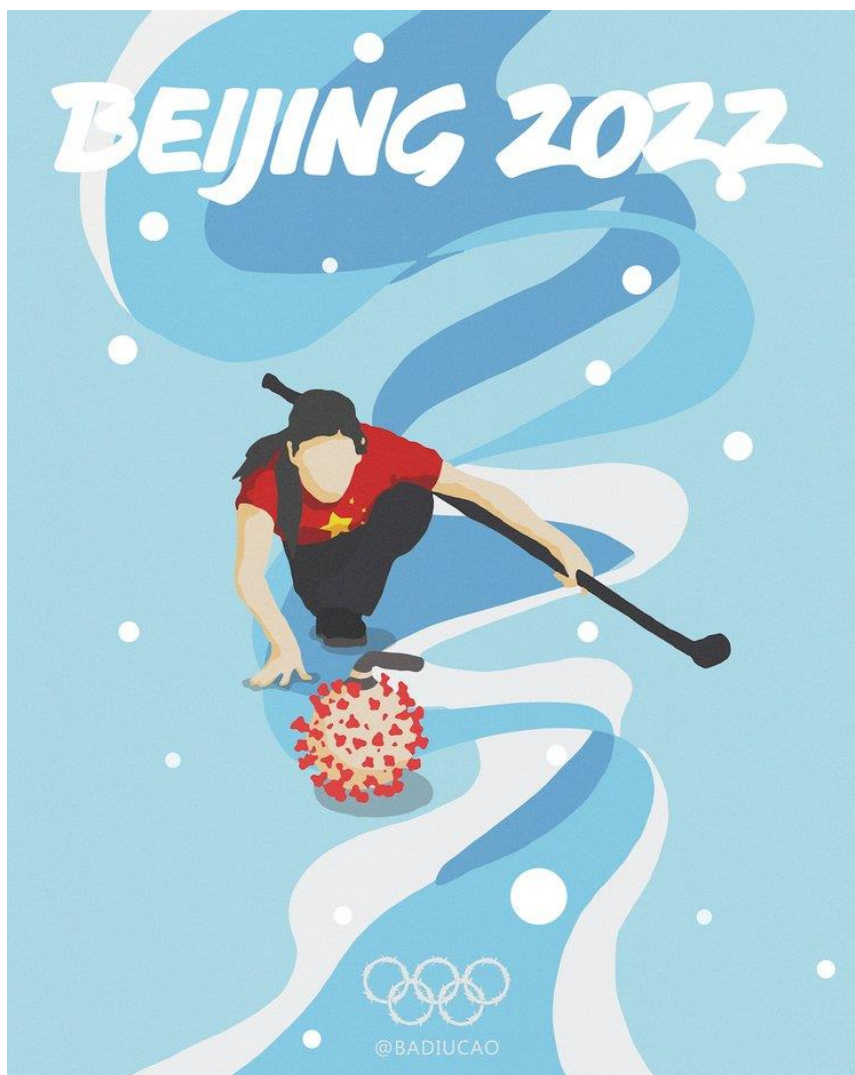
Žákům nahodile rozdáme obrázky plakátů „Beijing 2022“ od Badiuca. Následuje samostatná práce, při které mají za úkol zodpovědět na tři otázky, které vyučující napíše na tabuli: „Co vidíš na obrázku? Co lze o obrázku s jistotou tvrdit? Co by mohl obrázek symbolizovat?“. Po uplynutí zhruba 5–10 minut utvoří žáci pět skupin podle stejných obrázků. S ostatními spolužáky pak porovnají svůj pohled na dílo a shodnou se na jednom symbolu, který představuje.

c) závěrečná část

V této fázi je nutné osvětlit pravý význam obrázků, případně doplnit názory jednotlivých skupin. Vyučující promítne plakáty pomocí dataprojektoru celé třídě, tak aby je dobře viděli i ostatní žáci, kteří diskutovali o jiném obrázku. V závěru aktivity je příhodné dát prostor pro debatu a případné dotazy.

Přílohy:

1. Curling

Zdroj: Badiuca (2022)

- Symbolika: Curlingový kámen představuje koronavirové onemocnění SARS-CoV-2, které způsobuje silně nakažlivou nemoc covid-19, který propukl v nejlidnatějším městě střední Číny, ve Wu-chanu. Mnohé interní zprávy dokládají důkazy o tom, jak čínská vláda existenci viru v počátcích cenzurovala, aby udžela svůj lid pod kontrolou. Čína tak ovlivnila globální narativ do té míry, že vznikla celosvětová pandemie s více než 5 milióny oběťmi. (Badiuca, 2022)

2. Hokej

Zdroj: Badiucao (2022)

- Symbolika: Hokej symbolizuje násilnou okupaci Tibetu, při které bylo zavražděno, umučeno a neprávem zatčeno nespočet Tibetánů, kteří jsou neustále pod tíhou silné represe a je s nimi zacházeno nelidským způsobem. Řada lidí se na protest proti tomuto systémovému útlaku sebeupálila. Mýcení tibetské kultury založené na hlubokém buddhismu ovšem stále probíhá, a to v rozsáhlém měřítku. (Badiucao, 2022)

3. Snowboarding

Zdroj: Badiuca (2022)

- Symbolika: Plakát poukazuje na moderní čínskou digitální diktaturu a státní sledování pomocí rozsáhlého kamerového systému, který funguje na principu sociálního kreditového systému. Tento režim si klade za cíl odhalit disidentské chování, či jakékoliv nevhodné náznaky nesouhlasu s dosavadním komunistickým režimem. Trestem za takovou činnost je nejčastěji omezení svobody pohybu nebo zákaz studia na vysoké škole. Monitorováním společnosti dochází k rozsáhlému porušování občanských a lidských práv. Čínská vláda se navíc snaží tento systém rozšířit i do zámoří pomocí aplikací jako je WeChat, TikTok nebo Zoom, aby své občany měla pod kontrolou i mimo hranice státu. (Badiuca, 2022)

4. Biatlon

Zdroj: Badiuca (2022)

- Symbolika: Biatlon se stal metaforou pro čínskou genocidu vedenou proti Ujgurům, kteří tvoří muslimskou menšinu v oblasti Xinjiang. Existuje mnoho důkazů o tom, že právě pro muslimské obyvatele Číny byla po celé zemi utvořena rozsáhlá síť internačních táborů, které si kladou za cíl jejich převýchovu. Podle výpovědí přeživších svědků jsou v táborech porušována základní lidská práva. Ujgurové jsou vystaveni sexuálnímu zneužívání, nucené sterilizaci obchodu s nelegálním prodejem orgánů. (Badiuca, 2022)

5. Olympijský oheň

Zdroj: Badiucao (2022)

- Symbolika: Příslušník policejních složek nesoucí klíčový symbol her, olympijský oheň, zobrazuje ostrou cenzuru, útlak, korupci a represi zmítající celou zemi. Zároveň se také autor k dílu vyslovil tak, že pokud se olympijské hry v Pekingu opravdu uskuteční (pozn. díla včetně komentářů vznikla ještě před započítím her), bude je možno srovnávat s olympijskými hrami v nacistickém Německu v roce 1936, které představovali stejné lidskoprávní zvěrstvo. (Badiucao, 2022)

4.8 AKTIVITA Č. 8

Aktivita umožňuje žákům „prožít“ jeden den v životě dětí, které se narodily do diametrálně odlišného světa. Žáci si vyberou jednu z nabízených zemí (Somálsko, Ukrajina, Afghánistán, Írán, Bangladéš), kterou charakterizuje krátký popis. Na základě toho pak utvoří příběh s vlastními postavami a událostmi, které jejich „hrdina“ každodenně prožívá. Celá aktivita funguje na principu empatie a představivosti, která má za cíl vykonstruovat vyprávění v ich-formě o jednom dni v daném státu, který je typický porušováním lidských práv.

METODICKÁ STRUKTURA

Název aktivity: Příběhy bezpráví

Cíl aktivity:

Žáci se vcítí do role dětí v konfliktních oblastech světa a uvědomí si, jak se jejich životy liší. Zároveň si utvoří představu o společenských poměrech a životní úrovni v jimi vybrané zemi. Aktivita podporuje čtenářskou gramotnost, práci s textem a utváří prostor pro rozvoj fantazie a práci s písemným vyjadřováním.

Klíčové kompetence:

- kompetence občanské

Průřezová témata:

- multikulturní výchova
- výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Věk žáků: 12–15 let

Časová dotace: 30 minut

Mezipředmětové vztahy: zeměpis, český jazyk

Potřebný materiál: vytištěné informace o jednotlivých státech

Části aktivity:

a) úvodní část

Na začátku hodiny učitel rozvěsí na různá místa ve třídě texty o jednotlivých zemích. Žáci jsou následně vyzváni, aby se po třídě začali volně pohybovat a texty si přečetli. Každý z nich si vybere jeden text, který ho nejvíce zaujal a znovu si ho podrobněji nastuduje.

b) hlavní část

Žáci se vrátí zpět do lavic a vyučující jim poskytne další instrukce, při kterých je obeznámí s formou psaní v ich-formě. Je nezbytné, aby každý žák pochopil, že příběh, který bude psát, píše z takové pozice, jako kdyby on sám byl hlavním hrdinou a jednotlivými událostmi procházel. Následuje prostor přibližně 20 minut vyhrazený pro psaní příběhů a o každodenním životě v konfliktních oblastech světa.

c) závěrečná část

Po dopsání příběhů žáci odevzdají své texty vyučujícímu. V závěru aktivity je vhodné nechat žáky popsat své pocity a emoce metodou jednoho slova. V případě, že by nálada ve třídě byla ponurá, což je velmi předpokládatelné, je na místě s žáky jejich rozpoložení probrat a nechat je mluvit o svých myšlenkách.

Přílohy:

1. Afghánistán – ženy

AFGHÁNISTÁN

V srpnu 2021 došlo v zemi k převzetí moci islamistickým extremistickým hnutím Talibán, který okamžitě zrušil veškeré pokroky v oblasti práv žen. Ženy mají zakázáno se vzdělávat a navštěvovat školy, velmi omezený mají i výběr práce (většina z nich musí být pouze ženou v domácnosti). Pokud se chtějí samotné pohybovat po městě, musí dostat svolení svého manžela. Jejich každodenní oděv tvoří hidžáb nebo burka, které si nesmějí na veřejnosti sundat, pokud by tomu tak bylo, hrozilo by jim ukamenování nebo bití. Dívky od svých deseti let bývají často prodávány dospělým mužům, kteří si je berou za své manželky. Ženy v zemi nemají žádnou hodnotu, jsou majetkem svého manžela.

Zdroj: Human Rights Watch. 2022. (vlastní zpracování)

2. Afghánistán – krize

AFGHÁNISTÁN

V srpnu 2021 došlo v zemi k převzetí moci islamistickým extremistickým hnutím Talibán, který okamžitě zrušil veškeré pokroky v oblasti mediální svobody. Mnoho novinářů bylo zadrženo a podrobено mučení, bití, či byli popraveni. Stejnému ohrožení jsou vystaveni i obyčejní lidé, především pak menšina Hazara Shia. Lidé z této skupiny jsou vystaveni neustálým teroristickým útokům (střelba v mešitách, pumové útoky, útoky na školy), čelí násilným smrtím, únosům a výhrůžkám. Mnoho lidí také ztratilo osvojí práci, čímž se Afghánistán dostal do rozsáhlé potravinové krize.

Zdroj: Human Rights Watch. 2022. (vlastní zpracování)

3. Bangladéš – Rohingové (uprchlíci)

BANGLADÉŠ

Bangladéš se potýká s velkým přílivem uprchlíků ze sousedního Myanmaru. Mnoho z nich při útěk nepřežije, pokud ovšem mají štěstí a cestu do Bangladéše zvládnou, čeká na ně další nebezpečí – a to v podobě násilí a únosů (týká se především dětí a žen). Pokud se příbuzní obrátí na policii s prosbou o pomoc, nikdo nereaguje a jakákoliv stížnost je zamítnuta. Policie bere na lehkou váhu i výhrůžky nebo obtěžování uprchlíků, jejich problémy je nezajímají. Sídlištěm uprchlíků se stal takzvaný tábor Cox's Bazar, odkud jsou někteří lidé nuceně deportováni (odvezeni) na jeden z přilehlých ostrovů. Díky tomu je mnoho rodin rozděleno a nemají možnost se setkat se svými příbuznými. Uprchlíci na ostrově čelí nedostatečné zdravotní péči, vzdělání a překážkám ve svobodě pohybu.

Zdroj: Human Rights Watch. 2022. (vlastní zpracování)

4. Bangladéš – dětská práce

BANGLADÉŠ

Mnoho dětem je v Bangladéši odepřeno vzdělání. Více než 5 000 000 dětí je nuceno pracovat. Děti odvádějí těžkou práci ve špatných podmínkách, některé musejí dělat i 100 hodin týdně. Mezi nejčastější zaměstnání patří především zpracování ryb, práce v továrnách, dílnách, cihelnách nebo dolech. Mnoho dětí je také nuceno sloužit v domácnostech (především dívky), nevěstincích, žebrat na ulicích nebo pašovat a prodávat drogy. Právě díky tomu často čelí sexuálnímu násilí a únosům.

Zdroj: Human Rights Watch. 2022. (vlastní zpracování)

5. Írán – protesty

ÍRÁN

Lidé v Íránu vznesli v roce 2021 vlnu protestů proti porušování lidských práv a utlačování obyčejných lidí. Demonstrace byly potlačeny násilnými zásahy policejních složek, které použily střelné zbraně a slzný plyn – a to protestovali například jen kvůli tomu, že nemají čistou a pitnou vodu. Na základě toho byla v Íránu silně omezena svoboda shromažďování a projevu. V rámci toho byly omezeny i sociální sítě a internet. Ti, kteří byli na demonstracích nezákonně zatčeni, čelili ve vězení následnému mučení, které často končilo smrtí.

Zdroj: Human Rights Watch. 2022. (vlastní zpracování)

6. Írán – ženy

ÍRÁN

Sňatky se mohou v Íránu uzavírat od 13 let, případně i mladším věku, pokud soudce svolí. Vdaná dívka je plně závislá na manželovi, ten rozhoduje o jejím zaměstnání, cestování anebo oblečení. Muži se na ženách často dopouštějí sexuálního a domácího násilí – pokud žena tuto skutečnost ohlásí na policii, je sama stíhána a potrestána... například bičováním nebo smrtí. Stát zakazuje interrupci a braní antikoncepce.

Zdroj: Human Rights Watch. 2022. (vlastní zpracování)

7. Ukrajina – válka

UKRAJINA

Ozbrojený konflikt, který vypuknul v regionu Donbas v roce 2022, změnil každodenní život lidí z hlediska bezpečnosti, přístupu k potravinám, bydlení, vzdělání i zdravotní péče. Ostřelování měst přineslo mnoho obětí, někteří civilisté byli i mučeni, případně docházelo ke znásilnění. Ruská armáda neváhala útočit na nemocnice, mateřské školy, kostely, obytné prostory i koridory pro útěk obyvatel. Nedostatečný přístup ke kvalitní zdravotní péči přetrvává.

Zdroj: Human Rights Watch. 2022. (vlastní zpracování)

8. Ukrajina – strach

UKRAJINA

Strach, který je cítit na každém kroku, je ve východní části Ukrajiny více než znatelný. Zničené budovy a silnice, krvavé skvrny, spálená a rozstřílená auta na ulicích, improvizované hroby v lesích. Každý obyvatel, který zde přebývá se setkal s tragédií a porušováním lidských práv. Na Ukrajině přestal fungovat normální život, v této oblasti není možné jít po vyučování ven s kamarády, a vlastně jít ani do školy. Rozdělené rodiny i zmařená přátelství, nezvěstní lidé a neustálá střelba. Lidé mají zákaz nočního vycházení, městy se velmi často ozývají sirény, které svolávají obyvatele do krytů, stanic metra a podzemních chodeb, kde se ukrývají před bombardováním.

Zdroj: Human Rights Watch. 2022. (vlastní zpracování)

9. Somálsko – dětští vojáci

SOMÁLSKO

Somálsko je zmítané rozsáhlou humanitární a zdravotní krizí, která zemi sužuje více než 30 let. Extremistická islamistická organizace Alshabab provádí rozsáhlé útoky na civilní obyvatelstvo. Typické jsou pro ni sebevražedné bombové útoky a atentáty. V této skupině je běžné, že se v jejích řadách objevují i děti, které jsou násilím, či pod vlivem drog, donucené bojovat (takzvaní dětští vojáci). Stejně tak dochází ke sexuálnímuneužívání dětí, včetně jejich zabíjení, mrzačení a teroristickým útokům na školy.

Zdroj: Human Rights Watch. 2022. (vlastní zpracování)

10. Somálsko – krize

SOMÁLSKO

Mimo nestabilní situaci a ohrožení teroristy se obyvatelé Somálska potýkají s dalšími problémy, které představují především extrémní sucho, rozsáhlé záplavy a nedostatek potravin, který postupně propuká v hladomor. Zdravotnictví je v zemi silně omezené, mnoho lidí nemá ke zdravotní péči vůbec přístup. Stát se rozpadá a lidé nemají jistou budoucnost. Extrémní počasí, nebezpečí a krize jsou jako začarovaný kruh, ze kterého se nelze vymotat.

Zdroj: Human Rights Watch. 2022. (vlastní zpracování)

4.9 Realizace aktivit v praxi

Jednotlivé aktivity uvedené výše v této kapitole byly realizovány v hodinách výchovy k občanství na druhém stupni základní školy, kde autorka působí na pozici učitele výchovy k občanství, zeměpisu a tělesné výchovy. Vzhledem k časové dotaci předmětu a konkrétnímu prostoru vyhraněnému pro problematiku lidských práv, byla pro každou aktivitu vyhrazena jedna vyučovací hodina napříč různými ročníky. Při každé aktivitě byla dodržena její struktura, tak jak byla definována v této diplomové práci, což naskytlo možnost zjištění funkčnosti dílčích hodin, či případné odhalení chyb a návrh na jejich korekci.

4.9.1 Aktivita č. 1 – Ostrov

Aktivita byla uskutečněna v sedmém ročníku. Žáci v předešlé hodině prošli úvodem do lidských práv, čímž získali k realizaci této aktivity vhodné předpoklady, neboť již měli povědomí o právech uvedených ve Všeobecné deklaraci lidských práv. Po úvodním příběhu o ztroskotání byli rozděleni do třech skupin po pěti žácích a jedné čtyřčlenné skupiny. Následovalo zprostředkování instrukcí, ke kterým nebyl žádný dotaz. Žáci začali zpracovávat své mapy, kde jsme narazili na menší problém, kterým bylo utvoření legendy. Bylo nutné zopakovat základy kartografie z šestého ročníku, aby si uvědomili, že legenda musí korelovat s mapou a obsahovat všechny prvky, které do ní zakreslili.

Žáci byly tvořením ostrovů z mého pohledu zaujatí a nechali se unášet fantazií, čímž vznikla některá opravdu originální díla. Podobně tomu bylo i v případě diskuze a vymýšlení základních lidských práv pro jejich originální ostrov a domorodé obyvatele. Žáci mysleli nahlas a otevřeně v rámci skupiny sdíleli své nápady, které byly opravdu různorodé. Kupříkladu lze uvést nápad s právem na bezplatné sportovní zápasy, právo nechodit do základní školy, anebo právo na lásku. Pouze u jedné skupiny bylo vnějšího podnětění k aktivitě ze strany učitele.

V momentě, kdy začali žáci prezentovat své ostrovy před ostatními skupinami, bylo potřeba neustálého usměrňování hlučnosti ve třídě a důsledně trvat na tom, že na reakce a komentáře k nápadům spolužáků budou mít prostor až poté, co prezentace skupiny skončí. Žáci byli opravdu aktivní a měli chuť diskutovat. Mnoho z nich užívalo velmi promyšlenou argumentaci, proč některé z práv není reálné, či naopak obhajovali, proč by si konkrétní právo zasloužilo místo ve společnosti. Velmi pozitivně hodnotím fakt, že všechny skupiny byly schopné propojit látku z minulé hodiny a aplikovat mnoho práv ze Všeobecné deklarace lidských práv na jejich práci. Všechny ostrovy měly zavedeno právo na život a právo na rovné zacházení.

4.9.2 Aktivita č. 2 – Bylo..

Tato aktivita byla zapojena do výuky v devátém ročníku v kontextu problematiky konfliktních regionů světa. Žáci byli rozděleni do tříčlenných skupin, přičemž každá z nich dostala jeden „mobilní telefon“ s rozhovorem otce a syna. Po přečtení textu a krátké diskuzi ve trojicích, o čem text je a kde se asi jeho účastníci nacházejí, ve třídě panovala poměrně uvolněná atmosféra. Skupiny se ve svých odhadech shodovaly a uváděly, že otec odjel do zahraničí na dovolenou, či za prací a jeho syn mu volá z České republiky, aby zjistil, jak se má. Následně byli žáci vyzváni k tomu, aby si rozpomněli na látku ze sedmé třídy, lidská práva, a pokusili se určit, jaká práva jsou ve vztahu k rozhovoru uplatňována. Rozpomínání chvíli trvalo, ale žáci pak přišli na naprosto dostačující čtyři lidská práva – právo na život, právo na rodinu, právo na soukromí a právo na svobodu pohybu a cestování.

V návaznosti na to, byl žákům puštěn videospot „Bylo tam hezky než...“, který dodal rozhovoru naprosto jiný rozměr a uvedl ho v diametrálně odlišném kontextu. To se velmi projevilo na náladě ve třídě, kde se rozhostilo naprosté ticho, zaujetí a uvědomění si, pravého významu rozhovoru. Od této chvíle byla třída velmi koncentrovaná, žáci se vcítili do problematiky a přemýšleli nad hloubkou tohoto tématu.

Následovala diskuze o dopadech ozbrojených konfliktů na každodenní život lidí. Žáci velmi často vztahovali změny na svůj život a uváděli příklady, které by se týkali jich samotných. Opětovaně se také objevovalo slovo „strach“ ve smyslu empatie a představ, co asi lidé musejí cítit a jak moc se bojí, když se v jejich zemi bojuje.

Po diskuzi žáci vytvořili na tabuli mentální mapu s ohnisky napětí ve světě, kam uváděli názvy států i celých oblastí, kde se válčí. Uvedli země Blízkého východu (Sýrie, Irák, Pákistán, Afghánistán), region Afriky a neopomněly ani válku na Ukrajině. Tímto byla aktivita ukončena a následoval připravený výklad o konfliktních regionech světa.

4.9.3 Aktivita č. 3 – Náměstí lidských práv

„Náměstí lidských práv“ bylo uvedeno v osmé třídě při opakování učiva ze sedmého ročníku. Po představení instrukcí k aktivitě se žáci rozešli po místnosti a začali získávat odpovědi na jednotlivá pole od svých spolužáků. Tato část byla podle předpokladu velice rušná, přičemž bylo nutné párkrát zasáhnout a vyzvat žáky, aby se ztišili. V několika případech se stalo, že žáci po získání odpovědi od svého kamaráda u dotyčného spolužáka zůstali stát a povídali o věcech nesouvisející s výukou. Z hlediska charakteru aktivity, která si mimo jiné kladla za cíl žáky zvednout z lavic a vymanit je ze stereotypu běžné výuky, bylo potřeba s touto možností předem

počítat a adekvátně na ni reagovat. Bylo proto nutné neustále mezi žáky procházet a usměrňovat je, aby se soustředili na to, na co mají.

Po uplynutí zhruba dvaceti minut byli žáci vyzváni, aby se vrátili zpět do svých lavic. V tento moment žádný z žáků neměl ještě vyplněné všechny otázky, ovšem s ohledem na čas na nesoustředěnost některých jedinců bylo zapotřebí první část aktivity ukončit. Postupně pak byla probírána jednotlivá pole pracovního listu, kde žáci uváděli odpovědi od svých spolužáků. Největší problém žákům činilo vyplnění pole: Organizace bojující za lidská práva, Osobnost spojována s bojem za lidská práva a Světový region, kde jsou lidská práva nejvíce porušována, kde místo regionu uváděli konkrétní státy. V některých případech odpovědi nedávaly smysl a jejich autoři byli velmi překvapení, když byli vybídnuti k jejich obhájení.

Největší úskalí však představovala časová tíseň, neboť nebylo možné stihnout za zbývajících 25 minut vyučovací jednotky projít všechna pole s odpověďmi a rozvést je, případně doplnit o související obrázky či mapy. Pro realizaci aktivity tak, jak byla navržená její struktura v této práci by bylo nezbytné zvýšit časové nároky na její uskutečnění alespoň na 60 minut, či ji nejlépe rozložit do dvou vyučovacích hodin. Další možností by bylo naopak ubrat některá z polí, aby se první část aktivity vměstnala do 10 minut a zvýšit tak čas na kontrolu a rozšíření odpovědí.

4.9.4 Aktivita č. 4 – Mandarinky z Tibetu

Před uskutečněním této aktivity proběhlo delší zvažování o tom, v jaké z tříd bude vhodné „Mandarinky z Tibetu“ představit. Zásadním aspektem pro úspěšnou realizaci aktivity je organizovanost a respektování jednotlivých kroků, které je potřeba dodržovat. Zvolená proto byla jedna z nejklidnějších sedmých tříd, kde se žáci dokážou soustředit a nenachází se zde žádný výrazný rušivý element.

I přesto se na začátku aktivity vyskytnul problém v podobě „sněžené mandarinky a dvou dalších oloupaných“, ačkoli byli žáci upozorněni, že mandarinky zatím nemají nic dělat. Tato situace byla ovšem predikována, proto byly ve třídě k dispozici náhradní mandarinky. Z tohoto důvodu aktivita není vhodná do rušných tříd, případně tříd s problémovými žáky.

Při kreslení obličejů využili žáci své představivosti a dokázali projevit kreativitu. Po uplynutí pěti minut naskládali mandarinky na učitelský stůl. Šest žáků bylo dále vyzváno, aby postupně přišli k hromadě mandarinek, pokusili se najít tu svou, ukázali jí třídě a zdůvodnili, jak ji v takovém množství dokázali poznat. Argumentem všech bylo, že svou mandarinku odhalili díky specifickému obličejí, který následně popsali.

Následně si zbylé mandarinky rozebrali i ostatní žáci a podle plánu aktivity je oloupali. Oloupané mandarinky poté umístili zpět na učitelský stůl, přičemž následovala otázka, zda by si i v tento moment své ovoce poznali. Pár žáků odpovědělo že ano, neboť si pamatují, kam je položili. V důsledku toho byly mandarinky promíchány a otázka položena znovu. V tuto chvíli už žádný z žáků nebyl schopen rozpoznat, která z nich je jejich.

Žákům pak byla evokační část přirovnána k lidským bytostem a důvodům, proč jsou lidská práva stejná pro všechny bez jakéhokoliv rozdílu. Tímto byl utvořen prostor pro uvědomění si odlišnosti a zároveň podobnosti mezi lidmi. Každý si poté přišel pro jednu z mandarinek a snědl jí, jednotlivé chuti pak někteří samovolně přirovnávali k lidským vlastnostem (např. jeden z žáků prohlásil, že jeho mandarinka je kyselá, a proto si myslí, že musela představovat nějakého nepříjemného člověka). Žáci měli upřímnou radost z toho, že mohou mandarinku jíst při hodině, což není při vyučování běžné.

Následně jim by do dvojic rozdán list „Tenzinovo svědectví“, který pozorně přečetli a podtrhali v něm situace související s porušováním lidských práv. Tato část pro ně byla poměrně jednoduchá. Trochu obtížnějším úkolem bylo poté přiřadit podtržené věty k jednotlivým právům ze Všeobecné deklarace lidských práv.

Žádný z žáků neměl o anexi Tibetu tušení, a proto text vyvolal poměrně rozruch. Pár žáků bylo opravdu zvědavých a doptávali se na nejrůznější otázky. Nejvíce překvapujícím faktem pro ně bylo, když zjistili že Tibet nemohou najít na žádné mapě. Ve spojitosti s objasněním kontextu a průběhu anexe se rozpoutala částečná diskuze, přes níž se třída dostala k rusko-ukrajinskému konfliktu, ve kterém žáci shledaly v jistých ohledech podobnost s obsazením Tibetu.

4.9.5 Aktivita č. 5 – Město plné práv

Aktivita byla realizována v šesté třídě během suplované hodiny zeměpisu. Přesto, že se nejednalo o výuku výchovy k občanství, mohla být aktivita díky svým geografickým prvkům uskutečněna a přímo se prolínala s obsahem učiva „naše město“ na kterém se žáci učili základy kartografie. Na zřetel bylo především potřeba vzít, že se žáci doposud nesetkali s tematikou lidských práv, a proto bylo zásadní je do problematiky lehce uvést, a především mít připravený zjednodušený seznam lidských práv, ze kterého mohli čerpat.

Žáci byli rozděleni do skupin po třech, každá z nich dostala navíc k dispozici ortofotomapu s popiskami okolí školy. S ohledem na výše uvedené faktory, byla pro žáky zvolena stejná a všem dobře známá oblast.

Při zpracovávání nákresu byl ve třídě poměrně šum, žáci se mezi sebou bavili o nejrůznějších tématech, nebylo je ovšem potřeba usměrňovat. Mnoho z nich se potřebovalo často ujistit, zda jejich nákres může/nemůže být takový jaký je. Odpověď na jejich otázky byla jednotná a kladla důraz, aby byly zakreslené především služby, ostatní prvky mapy mohly být více méně vypuštěny. Přibližně po dvaceti minutách byla žákům dovysvětlena druhá část aktivity a do rukou se jim dostaly seznamy s lidskými právy. Pro spoustu z nich byl tento úsek velice náročný, proto bylo nutné obejít každou skupinu a znovu jim na konkrétním příkladu ukázat, jak postupovat. Poté už s prací neměli větší obtíže, velmi nápomocné se ukázaly popisky na mapě, které sloužily jako výrazná nápověda, přesto že některé z nich chyběly a všechny budovy, které bylo možné zahrnout do práce, popsané nebyly.

Mapa zachycovala prostor, ve kterém bylo možné vyhledat více lidských práv ve formě služeb, například – právo na vzdělání (škola, školka), právo na svobodu slova (tiskárna), právo na soukromí (pošta), právo na vlastní náboženské vyznání (komunita Svědkové Jehovovi), právo na svobodu pohybu a cestování (vlakové nádraží), právo na volný čas a zábavu (sportoviště, bar), právo na rodinu (rodinné domy). V každé skupině se při závěrečné prezentaci některá z těchto práv objevila. Problém jim trochu činilo obhájení svých rozhodnutí, tedy proč službu přiřadili zrovna k danému právu, pokud se jich některý ze spolužáků nebo vyučující zeptal. Odpověď ovšem vždy společnými silami vymysleli a dokázali tak propojit teorii s praxí.

4.9.6 Aktivita č. 6 – Bojovníci za lidská práva

Následující aktivita posloužila jako závěrečná hodina týkající se lidských práv sedmém ročníku. V tento moment totiž žáci splňovali všechny potřebné předpoklady a ovládali znalosti nezbytné k zodpovězení otázek pracovního listu, na jehož základě zaktivovali QR kód.

Žáci při této aktivitě pracovali velice samostatně, jen pár z nich žádalo o dovysvětlení otázky pro lepší pochopení a snížení tak možnosti chybovat. Tempo práce bylo u všech jedinců relativně shodné. Někteří žáci neuposlechly úvodní instrukci, že mají QR kódy vybarvovat tužkou, kterou by mohli v případě chyby vygumovat, a proto tři z nich žádali o nový kód, který byl potřeba dotisknout. Celkově chybovalo 5 žáků.

Ve třídě bylo možné pozorovat nadšení z toho, že si sami dokázali vyrobit QR kód který funguje a mohou pracovat s tablety. Mnozí žáci se s prací s tímto druhem kódů setkali poprvé a velice je to zaujalo. Podobně tak bylo pro některé žáky značně překvapivé, že na internetu lze vyhledávat pomocí obrázku, a ne jenom pouze dle textu, jak jsou běžně zvyklí.

Všechny vzniklé skupiny úspěšně rozklíčovaly osoby na obrázcích a vyhledaly o nich základní informace, které následně krátce představily spolužákům. Každá skupina závěrem vybrala stěžejní fakta o své osobnosti a utvořila zápis na tabuli, který si ostatní žáci přepsali do svých sešitů.

4.9.7 Aktivita č. 7 – Badiucuo a olympijské hry

Aktivita byla uskutečněna v devátém ročníku na hodině zeměpisu v rámci politické geografie. Úvodní část týkající se tvorby mentálních map zaktivizovala především chlapce, kteří měli velký přehled o jednotlivých sportovních aktivitách a své znalosti o olympijských hrách ochotně sdíleli. Při tvorbě druhé mentální mapy, která se zaměřovala na Čínu, se už více zapojila i děvčata. V tuto chvíli se již na tabuli objevovaly některé myšlenky, které poukazovaly na nesvobodný komunistický režim a porušování lidských práv. V návaznosti na to následoval krátký úvod do tématu hodiny, při kterém byl žákům představen Badiucuo a jeho život v roli disidenta v exilu.

Každý žák poté dostal jeden obrázek z kolekce plakátů „Beijing 2022“ a dostal prostor přibližně 10 minut, aby se nad ním zamyslel a zapsal si odpovědi na tři otázky, které byly uvedené na tabuli (Co vidíš na obrázku? Co lze o obrázku s jistotou tvrdit? Co by mohl obrázek symbolizovat?). Posléze byli žáci vyzváni k utvoření skupin na základě stejných obrázků, ve kterých diskutovali o svých odpovědích.

Následně byly popořadě jednotlivé obrázky promítnuty pomocí dataprojektoru na plátno a každá skupina dostala prostor pro popis obrázku a vysvětlení jeho symboliky. První dvě otázky nedělaly žákům větší potíže. Skupiny, které se zabývaly „curlingem“ a „snowboardingem“, dokázali problémy, které obrázky zachycují, charakterizovat. Ovšem i u nich bylo nutné doplnění určitých informací pedagogem. Zbýlé tři symboliky bylo pro žáky obtížné rozklíčovat a nalézt jejich pravý smysl. Vzhledem k tomu, že žáci neznali kontext a úskalí spojené s problematikou ujgurské a tibetské menšiny, nedokázali plně rozvést význam obrázku a uvést ho v souvislostech, ovšem odhalili myšlenku represe a útlaču. Podobně tak tomu bylo i s „olympijským ohněm“.

V závěru hodiny se ve třídě rozpoutala diskuze o mistrovství světa ve fotbale 2022, které právě v době aktivity probíhalo (20. 11. 2022 – ne 18. 12. 2022). Tento turnaj světového formátu se odehrával v Kataru, tedy v zemi, která je z pohledu lidských a občanských práv podobně kontroverzní, jako Čína.

4.9.8 Aktivita č. 8 – Příběhy bezpráví

„Příběhy bezpráví“ vyzkoušeli žáci sedmého ročníku při hodině zeměpisu v návaznosti na úvod do regionální geografie světa. Texty o jednotlivých zemích byli po třídě rozvěšené ještě před samotným začátkem hodiny. Žáci proto byli hned v úvodu vyzváni, aby se prošli po třídě a přečetli si text, který je zaujme. Tato část byla poměrně rušná a u některých textů se tvořili fronty. Mezi žáky byli značné rozdíly, někteří četli velice rychle, jiní se u textu zdrželi déle a přemýšleli nad ním. Situaci bylo nutné čas od času regulovat a některé jedince usměrňovat. Přibližně po uplynutí 15 minut se žáci posadili zpět do lavic a byly jim podány instrukce k psaní. V tuto chvíli se třída poměrně uklidnila a utvořila prostor pro práci. Vymýšlení příběhu bylo pro některé žáky velice náročné, přesto dokázali během 20 minut napsat alespoň dva odstavce o tom, jak „vypadá jejich život“ v roli dítěte ze země zmítané válkou a boji. Mnoho žáků se nebálo projevit v psaném projevu své emoce, které se často týkaly strachu, beznaděje a smutku. V závěru aktivity každý žák popsal své pocity jedním slovem, nejčastěji se opakovala slova: strach, hrůza, smutný a bolest.

Diskuze

V práci jsem si kladla za cíl vytvořit soubor výukových aktivit, které by svou formou dokázaly zatraktivnit problematiku lidských práv takovým způsobem, který by žákům druhého stupně základních škol připadal přirozený a zábavný. Důraz jsem se přitom snažila klást především na aktuálnost jednotlivých témat a propojení teorie s praxí, která pro mnohé žáky symbolizuje hodnotovou stránku učiva a určuje jeho smysl. Tyto aspekty se objevují do určité míry ve všech aktivitách, nejlépe pozorovatelné jsou však v aktivitě číslo 7, jejíž ústředním tématem jsou olympijské hry z roku 2022, nebo v aktivitě číslo 8, která mapuje současnou lidskoprávní situaci ve vybraných zemích.

Do práce jsem se také snažila promítnout vlastní zkušenosti z mých cest po světě, díky kterým jsem si uvědomila důležitost a křehkost této problematiky. V tomto směru hrálo významnou roli především mé putování po indických Himalájích v roce 2017, kde jsem dostala jedinečnou možnost strávit nějaký čas v tibetských kláštorech a vyposlechnout si tak řadu příběhů bezpráví, které mě inspirovali k „Tenzinovo svědectví“ z aktivity číslo 4. Lidská práva jsou jedním z pilířů společnosti, která si často neuvědomuje jejich skutečný význam, neboť je mnozí lidé žijící v blahobytu vnímají jako samozřejmost. Na závažnost této problematiky jsem se snažila poukázat v rámci úvodní kapitoly této práce. Samotná OSN (2015) označuje lidská práva jako jeden z nejdůležitějších atributů svobodné a rovné společnosti, neboť se svou ideou zasazují o respekt, lidskost, mír, lásku a bezpečí. Z tohoto důvodu si myslím, že je nezbytné, aby již děti na základních školách vnímaly lidská práva jako klíčový faktor pro chod současného i budoucí světa, o který je potřeba pečovat a ochraňovat jej. Protože právě tato generace bude muset stát v čele nelehkých výzev, kterým bude svět v budoucnu čelit (viz. kapitola č. 1.2.1).

Materiály do výuky, které v rámci tohoto dokumentu vznikly, naplňují dle mého názoru cíl i charakter této práce a odpovídají výše uvedeným myšlenkám. Vzhledem k jejich návaznosti na RVP ZV, rozvoj klíčových kompetencí a zakomponování průřezových témat jsou aktivity využitelné na kterékoliv základní škole napříč jednotlivými ročníky druhého stupně. Jejich úloha nemusí nutně spočívat pouze v realizaci samotných aktivit v hodinách, ač je tento úkol stěžejní, ale mohou sloužit i jako inspirace pro vytvoření nových materiálů na podobné bázi, které by zpracovávali jinou problematiku.

Naplnění cílů práce také dokládá kapitola 4.9, která informuje o průběhu jednotlivých aktivit při jejich realizaci v praxi. Hodiny, kam byly aktivity integrovány, proběhly ve všech případech bezproblémově a podle konkrétních příprav. Z reakcí žáků bylo možné vyčíst jejich zaujetí

a zájem o problematiku, která se díky formě, kterou jim byla zprostředkována, stala atraktivní. Pro mnohé žáky byla látka o lidských právech nová (především v nižších ročnících – 6. a 7. třída) a nemohli tak stavět na předchozích zkušenostech. A právě tento faktor se pro mě stal osobní výzvou, která spočívala v tom, představit žákům novou problematiku zábavnou formou, a přesto ji nijak neznehodnotit. Kladně hodiny hodnotím také na základě závěrečných reflexí, do kterých se většina žáků neměla problém zapojit, a dokonce otevřeně sdílet své emoce ve chvílích, kde to bylo vhodné.

Aktivity byly navrženy nejen v souladu s RVP ZV, a také s ŠVP vybrané základní školy, na které jsem aktivity realizovala. V učebních osnovách, které ŠVP obsahuje, je problematika lidských práv zakomponována do všech ročníků na druhém stupni. V 6. a 7. třídách je pro látku utvořený samostatný blok nazvaný „Lidská práva“, v 8. ročníku je téma probíráno v kapitole „Právní řád ČR“ a 9. ročník tuto problematiku částečně zakomponoval do segmentu „Člověk hledající svět“. Souhrnným jmenovatelem pro očekávané výstupy předmětu výchova k občanství ve vztahu k lidským právům je dle ŠVP ve všech ročnících „respekt k druhým“. Tomu odpovídají i očekávané výstupy RVP ZV (2021) které jsou doplněny o znalost uplatnění svých práv a vnímání významu ochrany lidských práv a svobod.

Konkrétní návaznost aktivit na dokument RVP ZV (2021) a okruh Člověk, stát a právo lze spatřovat v následujících bodech:

a) aktivita č. 1 (Ostrov)

Žáci při aktivitě využívají základních kartografických dovedností a propojují tak teoretické znalosti s praktickými schopnostmi na mezipředmětové úrovni. V diskuzi o lidských právech se učí argumentovat, logicky vyjadřovat vlastní myšlenky a obhajovat svůj názor, čímž dochází k rozvoji komunikativních kompetencí. Stejně tak tato činnost napomáhá i k rozvoji kompetencí k řešení problémů a kompetencí sociálních a personálních. Aktivita zahrnuje průřezové téma Výchova demokratického občana – žáci v rámci „vymýšlení nové deklarace“ provádí syntézu hodnot, respektu, tolerance a odpovědnosti, při které využívají kritického myšlení a občanské gramotnosti. Učí se tak orientaci v pluralitní společnosti, která jim nabízí nejen práva a svobody, ale i povinnosti. S aktivitou se volně pojí očekávané výstupy VO-9-4-03, VO-9-4-05, VO-9-08.

b) aktivita č. 2 (Bylo..)

Aktivita pro žáky utváří prostor, kde mohou formulovat svůj vlastní komplexní pohled na vliv války a její dopady na životy lidí. V rámci několika diskuzních fází dochází k rozvoji komunikativních kompetencí a také kompetencí sociálních a personálních. Z její vlastní podstaty podporuje růst kompetencí k řešení problémů, které vyžadují orientaci v tématu a vhodné aplikování již získaných poznatků k identifikaci základních lidských práv ve více kontextech celého příběhu. Vzhledem k charakteru aktivity s ní úzce souvisí průřezová témata Výchova demokratického občana, Multikulturní výchova a Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech. Tato průřezová témata slouží jako opora celé aktivity a svými principy prostupují jednotlivými částmi, ve kterých žáci nahlíží na svět z jiné perspektivy, která jim postupně odhaluje problematické oblasti planety a čímž napomáhá ke globálnímu myšlení a vidění světa v souvislostech. Aktivita odpovídá očekávanému výstupu VO-9-4-03, volně pak navazuje na očekávané výstupy VO-9-4-04, VO-9-4-05, VO-9-4-09, a VO-9-4-10.

c) aktivita č. 3 (Náměstí lidských práv)

Tato aktivita slouží k zmapování povědomí žáků o problematice lidských práv, jejím výsledkem tak může být vstupní přehled o dosavadních znalostech k tématu nebo naopak reflexe získaných informací po probrání látky. Žáci při ní rozvíjí kompetence komunikativní a sociálně-personální, které potřebují k získání odpovědí od svých spolužáků, a především pak obhájení svých vlastních tvrzení. Do jisté míry se aktivitou také prolínají průřezová témata Výchova demokratického občana a Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, které svou roli uplatňují především v diskuzi k jednotlivým odpovědím při jejich kontrole. Aktivita reaguje na stanovený obsah učiva RVP ZV vázaný na téma lidských práv.

d) aktivita č. 4 (Mandarinky z Tibetu)

Tibet, jako ústřední téma aktivity, nabízí díky své smutné historii široké spektrum faktů, které lze pro výukové účely uchytit mnohými způsoby a na jeho příkladu tak demonstrovat látku. Aktivita proto využívá možnosti mezipředmětových vazeb (zeměpis, výtvarná výchova, dějepis, český jazyk) a propojuje větší množství poznatků, informací i činností. Díky tomu je u žáků rozvíjena řada klíčových kompetencí, konkrétně kompetence k řešení problémů, sociální a personální, komunikativní a občanské. Podobně aktivita zahrnuje i množství průřezových témat – výchova

k myšlení v evropských a globálních souvislostech, osobnostní a sociální výchova, multikulturní výchova a výchova demokratického občana, které napomáhají ke komplexnímu uchycení tibetské otázky. Žáci si tak na pozadí příběhu uvědomují identitu své vlastní kultury, přičemž kriticky přistupují k myšlence lidských práv, rovnosti a mezinárodních vztahů. Aktivita souvisí s očekávanými výstupy VO-9-4-03, VO-9-4-05, VO-9-4-08 a VO-9-4-09. Zároveň navazuje také na očekávané výstupy okruhu Člověk ve společnosti a to konkrétně VO-9-1-05 a VO-9-1-06.

e) aktivita č. 5 (Město plné práv)

Aktivita je výborným prostředkem pro představení lidských práv v každodenním životě žáků, kteří v jejím průběhu zkoumají známá místa právě z lidskoprávního pohledu. Rozvíjí tím rovinu kritického myšlení v souvislosti s porozuměním vlastním právům, svobodám a demokratickému uspořádání společnosti, čímž zvyšují svou občanskou gramotnost a naplňují tak záměr průřezového tématu Výchova demokratického občana. Žáci navíc rozvíjí své sociálně-personální, komunikativní a občanské kompetence, které jim v rámci aktivity umožňují diskutovat a vnímat okolní svět optikou lidských práv. K aktivitě lze přiřadit očekávané výstupy VO-9-4-02, VO-9-4-03, a VO-9-4-05.

f) aktivita č. 6 (Bojovníci za lidská práva)

Při této aktivitě mají žáci možnost pracovat s digitálními technologiemi a rozvíjet tak své digitální kompetence, které jsou v moderní době nezbytné. Zároveň však aktivita nabízí i prostor pro zdokonalení komunikativních a sociálně-personálních kompetencí, které žáci musejí využít při skupinové práci v závěrečné fázi. Aktivita pracuje se získanými znalostmi žáků, které korelují nejen s výchovou k občanství, ale také s průřezovými tématy Výchova demokratického občana a Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, jenž vyžadují přehled o světovém dění. K úspěšnému řešení úloh potřebují žáci vědomosti odpovídající učivu stanovenému v RVP ZV (Člověk, stát a právo): lidská práva, protiprávní jednání a právo v každodenním životě.

g) aktivita č. 7 (Badiuca a olympijské hry)

Žáci se při aktivitě seznamují s uměním ve formě nenásilného protestu, které ztvárňuje stav lidských práv v jedné ze světových velmocí. Otázek ohledně porušování lidských práv v Číně je celá řada, Badiucaovy obrazy je však žákům zprostředkují velmi jednoduchým a přehledným způsobem. V rámci skupinové práce „za pravdou“ žáci

rozdíví klíčové kompetence (komunikativní, občanské, k řešení problémů, občanské a personální) a dotýkají se průřezových témat Výchova demokratického občana a Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, které svým multikulturním charakterem přispívají k mezinárodnímu porozumění a humanismu. Aktivita reaguje na očekávané výstupy VO-9-4-01, VO-9-4-03 a VO-9-4-05. Dále pak odpovídá očekávanému výstupu VO-9-5-03 z okruhu Mezinárodní vztahy a globální svět a očekávaným výstupům VO-9-1-03, VO-9-1-05, VO-9-1-06 okruhu Člověk ve společnosti.

h) aktivita č. 8 (Příběhy bezpráví)

Specifičnost této aktivity spočívá především v individuální práci žáků, kteří využívají vlastní představivosti a empatie. Po úvodní evokaci se žáci vcítí do role dětí z konfliktních oblastí světa, díky čemuž následně docházejí k uvědomění si jejich tíživé životní situace. Na základě toho si utvářejí vlastní postoje a hodnoty, které by měly směřovat k odmítání útlatu, porušování lidských práv nebo fyzického, či psychického násilí, čímž mimo jiné rozvíjí také své občanské kompetence. Aktivita se pojí s průřezovými tématy Multikulturní výchova a Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, které celou problematiku konfliktních regionů světa zastřešují. Dle okruhů RVP ZV aktivita spadá pod část Mezinárodní vztahy a globální svět, přičemž zejména naplňuje očekávané výstupy VO-9-5-02 a VO-9-5-03.

Závěrem této kapitoly bych chtěla poukázat na dvě možná úskalí, která v sobě jednotlivé aktivity, i přes jejich úspěšnou realizaci a pozitivní zkušenost, skrývají. Jednu z nejslabších stránek představuje časová náročnost jednotlivých činností. Některé aktivity by pro svou realizaci v plném rozsahu a původním smyslu potřebovaly časovou dotaci alespoň 90 minut, tedy dvouhodinového učebního bloku (2x 45 minut). Jedná se především o aktivity číslo 1, 3, 5 a 8, ve kterých se objevují časově náročné pasáže. Druhé možné riziko představují aktivity číslo 2, 6 a 7, které pro svou realizaci potřebují digitální technologie v podobě tabletů, počítače, či dataprojektoru. Jsem si vědoma, že ne všechny základní školy musejí disponovat tímto vybavením. Na druhou stranu si myslím, že v rámci rozvíjení digitálních kompetencí a gramotnosti je více než patřičné podobné aktivity do výuky zapojovat.

Závěr

Tato diplomová práce si kladla za cíl sestavit ucelený soubor aktivit vztahujících se k tématu lidských práv, které lze uplatnit v rámci vzdělávacího obsahu ve vyučovacích hodinách výchovy k občanství, případně v hodinách zeměpisu. Z počátku bylo ovšem nezbytné teoreticky vymezit, definovat a popsat lidská práva jako taková. Z této kapitoly vyplývá, že ač jsou lidská práva univerzální a přirozená každému z nás, jejich existence se pohybuje na tenké hranici, která bývá často překračována. Pro budoucnost představuje tato problematika klíčový vliv na chod společnosti, která svým rychlým vývojem formuje novou éru a výzvy, které bude potřeba velmi brzo řešit. Jedna z podkapitol poskytla také vhled do situace lidských práv v rámci České republiky, která si na globální úrovni vede velice dobře a řadí se mezi státy s nejvyšším indexem lidských práv.

Další část reflektovala obecné informace z dokumentu RVP, které následně sloužili jako didaktický podklad pro navržení aktivit. Kapitola se blíže zaměřila na klíčové kompetence žáků a na průřezová témata, přičemž i na tyto oblasti byl brán ohled při zpracovávání vlastních materiálů pro výuku. Vzhledem k charakteru práce byla následně rozpracován tematický okruh Člověk a společnost se zaměřením na vyučovací předmět výchova k občanství.

Práce přináší i stručný rozbor učebnic výchovy k občanství pro 7. a 6. ročníky, kde se objevuje téma lidských práv. Kapitola si kladla za cíl přinést obraz vybavenosti učebnic, a zjednodušeně jej prezentovat pomocí SWOT analýzy. S ohledem na zbylou náplň práce byla analýza provedena spíše povrchově a upnula se především k deskriptivnímu profilu.

Hlavním těžištěm práce se stala čtvrtá kapitola pojmenovaná „Náměty aktivit do výuky s tematikou lidských práv“, která přináší osm aktivit pro výuku této problematiky na druhém stupni základních škol. Aktivita vycházejí ze vzdělávacího oboru Výchova k občanství a odpovídají okruhu Člověk, stát a právo, do kterého je učivo lidských práv implementováno. S podporou teoretických poznatků z předchozích kapitol tak vznikl učební materiál využitelný napříč všemi ročníky druhého stupně základních škol. Jednotlivé aktivity reagují na současné dění ve světě, propojují teorii s praxí a soustředí se na to, aby žákům problematiku zprostředkovali záživnou formou, jenž přispívá k lepšímu pochopení a snazšímu uchování informací v paměti. Společným konceptem je návaznost na mezipředmětové úrovni, čím lze docílit komplexního pohledu na lidská práva ze všech možných perspektiv. V závěru kapitoly je popsán průběh dílčích aktivit v praxi, které autorka realizovala na základní škole, kde v současné době působí na pozici pedagoga.

Literatura a zdroje

Abramovay, Pedro., Griggs, Heloisa. Minorias democráticas em democracias do século XXI. [online]. Open Global Rights, 2014. [cit. 2022-10]. Dostupné z: <https://www.openglobalrights.org/for-human-rights-to-have-a-future-we-must-consider-time/>

Akande, Dapo a kol. Human Rights and 21st Century Challenges: Poverty, Conflict, and the Enviroment. Oxford University Press, 2020. ISBN 978-0-19-882477-0

Amnesty International. Learning about Human rights in the Secondary School. [online]. Amnesty International UK, 2020 [cit. 2021-10]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org.uk/files/2018-09/Human%20Rights%20in%20the%20Secondary%20School.pdf?VersionId=maavcWQKVHSVq4BnxGCEeCQ.qAH6qfWz>

Amnesty International. Stav lidských práv v České republice 2020. [online]. Amnesty International CZ, 2021. [cit. 2022-10]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/zprava/5066/undefined>

Amnesty International. Stav lidských práv v České republice 2021. [online]. Amnesty International CZ, 2022. [cit. 2022-10]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/zprava/5340/stav-lidskych-prav-v-ceske-republice-v-roce-2021>

Badiucuo. Art in Protest: Beijing 2022. [online]. Beijing2022.art, 2022. [cit. 2022-10]. Dostupné z: <https://beijing2022.art/>

Bobbio, Norberto. Presente y futuro de los derechos del hombre. 1982. In: Méndez, Emilio García. Origin, concept and future of human rights: Reflections for a new agenda. [online]. SUR, 2004. [cit. 2022-10]. Dostupné z: <https://sur.conectas.org/en/origin-concept-future-human-rights-reflections-new-agenda/>

Brádková, Hana. Segregace na amerických školách kvete i 60 let po jejím zrušení. [online]. Česká televize, 2014. [cit. 2022-10]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1033717-segregace-na-americkych-skolach-kvete-i-60-let-po-jejim-zruseni>

Britannica. League of Nations. [online]. Encyclopaedia Britannica, 2020 [cit. 2021-09]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/League-of-Nations>

Brom, Zdeněk. Občanská výchova 7: pro základní školy a víceletá gymnázia. Plzeň: Fraus, 2013. ISBN 978-80-7238-879-0

Bylo tam hezky než. In: Youtube [online]. 04.11. 2021. [cit. 2022-09-28]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=LdPR-YATUuU>. Kanál uživatele Lékaři bez hranic / Médecins Sans Frontières (MSF).

Černý, Michal. SWOT analýza. [online]. Masarykova univerzita, 2022. [cit. 2022-10]. Dostupné z: <https://kisk.phil.muni.cz/kiskonline/kreativita/vizualizace-a-presentace-informaci/swot-analyza>

Česká národní rada. Listina základních práv a svobod. [online]. Vláda ČR, 1992. [cit. 2021-12]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/vladni-dokumenty/lzps_1.pdf

Člověk v tísní. Uprchlíci v číslech. [online]. Člověk v tísní, 2022. [cit. 2022-10]. Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/migracni-statistiky-4518gp>

Doubek, Pavel. 40. kongres Mezinárodní federace lidských práv: Naše práva, náš zápas, naše budoucnost. [online]. Centrum pro lidská práva a demokracii, 2020. [cit. 2022-10]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/blog/40-kongres-mezinarodni-federace-lidskych-prav-nase-prava-nas-zapas-nase-budoucnost>

European Commission. Climate Action: Paris Agreement. [online]. European Commission, 2015. [cit. 2022-06]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/clima/eu-action/international-action-climate-change/climate-negotiations/paris-agreement_en

Global Climate Change. Global Temperature. [online]. NASA, 2022 [cit. 2022-08]. Dostupné z: <https://climate.nasa.gov/vital-signs/global-temperature/>

Herre, Bastian., Roser, Max. Human Rights. [online]. Our World in Data, 2016. [cit. 2022-10]. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/human-rights>

Holländer, Pavel. Základy všeobecné státovědy. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2012. ISBN 978-80-73801-78-6

Hučínová, Lucie. Klíčové kompetence v RVP ZV. [online]. Národní pedagogický institut ČR, 2005. [cit. 2022-10]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/335/klicove-kompetence-v-rvp-zv.html>

Human Rights Watch. World report 2022. [online]. Human Rights Watch, 2022 [cit. 2022-10]. Dostupné z: https://www.hrw.org/sites/default/files/media_2022/01/World%20Report%202022%20web%20pdf_0.pdf

Hussein, Al Zeid Ra'ad. In: United Nations. Universal Declaration of Human Rights – illustrated edition. [online]. OSN, 2015. [cit. 2021-11]. Dostupné z: https://www.un.org/en/udhrbook/pdf/udhr_booklet_en_web.pdf

Janošková, Dagmar., Ondráčková, Monika., Brom, Zdeněk. Občanská výchova 6: pro základní školy a víceletá gymnázia. Plzeň: Fraus, 2018. ISBN 978-80-7489-450-3

Kaur, Surinder. Historical Development of Human Rights. Journal of Social Science Research [online]. 2014, 6 (2) [cit. 2021-04]. ISSN 2321-1091. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/331085996_HISTORICAL_DEVELOPMENT_OF_HUMAN_RIGHTS

Knecht, Petr. In: Maňák, Josef., Klapko, Dušan. Učebnice pod lupou. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-124-3

Krys, Christian., Born, David. Roland Berger Trend Compendium 2050: Population and Society. [online]. Roland Berger, 2020. [cit. 2021-12]. Dostupné z: <https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/Roland-Berger-Trend-Compendium-2050-Population-and-Society.html>

Krys, Christian., Born, David. Roland Berger Trend Compendium 2050: Technology and Innovation. [online]. Roland Berger, 2020a. [cit. 2021-12]. Dostupné z: <https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/Roland-Berger-Trend-Compendium-2050-Technology-Innovation.html>

Lunerová, Jitka., Štěrbá, Radim., Svobodová, Monika. Výchova k občanství: doporučujeme pro 7. ročník základní školy a sekundy víceletého gymnázia. Brno: Nová škola, 2016. ISBN 978-80-7289-852-7

Maňák, Josef., Klapko, Dušan. Učebnice pod lupou. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-124-3

Metodický portál MŠMT. RVP – Rámcové vzdělávací programy. [online]. MŠMT, 2022. [cit. 2022-10]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/>

Méndez, Emilio García. Origin, concept and future of human rights: Reflections for a new agenda. [online]. SUR, 2004 [cit. 2022-10]. Dostupné z: <https://sur.conectas.org/en/origin-concept-future-human-rights-reflections-new-agenda/>

MŠMT. Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+. Praha: MŠMT, 2020. ISBN 978-80-87601-46-4

MŠMT. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. MŠMT, 2021. [cit. 2022-10]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznaceny-mi-zmenami.pdf>

National Geographic. Globalization. [online]. National Geographic, 2022 [cit. 2022-08]. Dostupné z: <https://education.nationalgeographic.org/resource/globalization>

Nováček, Aleš. Války a jejich oběti: Trendy a makroregionální srovnání. Geografické rozhledy. 2016, 25 (3) [cit. 2022-11]. ISSN 1210-3004. Dostupné z: [https://old.pf.jcu.cz/structure/departments/kge/upload/files/GR-Valky_Novacek-do%20tisku\(16\).pdf](https://old.pf.jcu.cz/structure/departments/kge/upload/files/GR-Valky_Novacek-do%20tisku(16).pdf)

OECD. Trust in Global Cooperation: The Vision for The OECD for The Next Decade. [online]. OECD, 2021. [cit. 2021-12]. Dostupné z: https://www.oecd.org/mcm/MCM_2021_Part_2_%5BC-MIN_2021_16-FINAL.en%5D.pdf

Office of the Historian. League of Nations, 1920. [online]. Office of the Historian, 2019 [cit. 2021-09]. Dostupné z: <https://history.state.gov/milestones/1914-1920/league>

OSN. Charta Organizace spojených národů. [online]. OSN, 1945 [cit. 2021-09]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojenych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

OSN. Vše o OSN: Historie, struktura, financování. Praha: Informační centrum OSN, 2014. ISBN 978-80-86348-18-6

OSN. Všeobecná deklarace lidských práv. [online]. Lidskaprava.cz, 2015 [cit. 2021-04]. Dostupné z: http://www.lidskaprava.cz/uploads/03_dokumenty/04_uvod/00_VDLP_UDHR-.pdf

OSN. Lidská práva. [online]. OSN, 2021 [cit. 2021-11]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/lidska-prava>

OSN. Členské státy. [online]. OSN, 2021a. [cit. 2021-11]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/osn/clenstvi/>

Parlament ČR. Školský zákon. [online]. AION CS, 2004. [cit. 2022-11]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

Petrasek, David. Global Trends and The Future of Human Rights Advocacy. [online]. SUR, 2014 [cit. 2021-12]. Dostupné z: <https://sur.conectas.org/en/global-trends-and-the-future-of-human-rights-advocacy/>

Pavlát, Leo. Genocida, holokaust a šoa. [online]. Český rozhlas, 2011. [cit. 2022-10]. Dostupné z: <https://temata.rozhlas.cz/genocida-holokaust-a-soa-7993849>

Průvodce upraveným RVP ZV. Průřezové téma Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech. [online]. Národní pedagogický institut ČR, 2022. [cit. 2022-10]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10910>

Průvodce upraveným RVP ZV. Průřezové téma Multikulturní výchova. [online]. Národní pedagogický institut ČR, 2022a. [cit. 2022-10]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10911>

Průvodce upraveným RVP ZV. Průřezové téma Mediální výchova. [online]. Národní pedagogický institut ČR, 2022b. [cit. 2022-10]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10913>

Průvodce upraveným RVP ZV. Vzdělávací oblast Člověk a společnost – úvod. [online]. Národní pedagogický institut ČR, 2022c. [cit. 2022-10]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10612>

Rodríguez-Garavito, César. For human rights to have a future, we must consider time. [online]. Open Global Rights, 2019. [cit. 2022-10]. Dostupné z: <https://www.openglobalrights.org/for-human-rights-to-have-a-future-we-must-consider-time/>

Skácelová, Jana., Mrázová, Lenka. Výchova k občanství: doporučujeme pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia. Brno: Nová škola, 2014. ISBN 978-80-7289-568-7

Taktik. Doložky MŠMT. [online]. Vydavatelství Taktik, 2022. [cit. 2022-10]. Dostupné z: <https://www.etaktik.cz/o-nas/dolozky-msmt/>

UN Human Rights. What are human rights? [online]. OSN, 2021 [cit. 2021-08]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/what-are-human-rights>

Válová, Irena. Vnitro: Počet cizinců v ČR stoupl na více než jeden milión, více než polovinu tvoří Ukrajinci. [online]. Česká justice, 2022. [cit. 2022-10]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2022/09/vnitro-pocet-cizincu-v-cr-stoupl-na-vice-nez-jeden-milion-vice-nez-polovinu-tvori-ukrajinci/>

Vláda ČR. Zprávy: lidská práva ČR 2019 - 2021. [online]. Vláda ČR, 2021. [cit. 2022-11]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/scripts/detail.php?pgid=302>

WHO. The top 10 causes of death. [online]. WHO, 2020 [cit. 2021-12]. Dostupné z: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/the-top-10-causes-of-death>

Worldometer. Curent World Population. [online]. Worldometer, 2022. [cit. 2022-12]. Dostupné z: <https://www.worldometers.info/world-population/>

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Zkrácená verze Všeobecné deklarace lidských práv

VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV

1. Všichni lidé se rodí svobodní a rovní.
2. Nelze nikoho diskriminovat na základě jeho rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení.
3. Každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost.
4. Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví.
5. Nikdo nesmí být mučen nebo být vystaven nelidskému zacházení.
6. Lidská práva platí všude po celém světě.
7. Všichni musejí respektovat práva druhých.
8. Lidé jsou si před zákonem rovni.
9. Nikdo nesmí být bezdůvodně zatčen, držen ve vazbě nebo vyhoštěn do vyhnanství.
10. Každý má právo na spravedlivé a nezávislé soudní řízení.
11. Člověku musí být nejdříve prokázána vinna, pak až může být potrestán.
12. Každý má právo na soukromí, nelze zasahovat do rodinného života, domova nebo korespondence.
13. Existuje svoboda pohybu, lidé mohou cestovat a volně volit své bydliště i mimo hranice státu.
14. Každý má právo na bezpečné útočiště v případě pronásledování a hrožení života. Azyl se může nacházet i v jiných zemích.
15. Každý má právo na státní příslušnost, která nelze odebrat.
16. Každý má právo uzavřít sňatek a založit rodinu dle své svobodné vůle.
17. Každý má právo vlastnit majetek, který mu nemůže být odcizen.
18. Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství.
19. Každý má právo na svobodný projev a vyjádření svého názoru.
20. Každý má právo na veřejné shromažďování, nikoho nelze nutit být členem jakéhokoliv sdružení.
21. Každý má právo na demokracii.
22. Každý má právo na sociální zabezpečení a důstojný život.
23. Každý má právo vybrat si své zaměstnání, práce musí dodržovat základní pracovní podmínky.
24. Každý má právo na odpočinek, volný čas a pracovní dovolenou.

25. Každý má právo na zajištění minimální životní úrovně.
26. Každý má právo se vzdělávat, základní vzdělání je povinné a bezplatné a mělo by směřovat k plnému rozvoji osobnosti a posílení úcty k lidským právům.
27. Každý má právo účastnit se kulturního života. S tím souvisí i respektování autorského práva.
28. Státy musí směřovat k myšlence svobody, spravedlnosti a utvořit podmínky pro jejich zajištění.
29. Zodpovědnost hraje důležitou roli, práva končí tam, kde začínají práva druhého.
30. Lidská práva jsou univerzální, nezcizitelná, nepromlčitelná a nezrušitelná.

Zdroj: OSN, 2015 (vlastní zpracování)

Příloha č. 2 – Vzdělávací oblasti RVP ZV

Jazyk a jazyková komunikace	Český jazyk a literatura	Cizí jazyk	Druhý cizí jazyk	
Matematika a její aplikace	Matematika a její aplikace			
Informační a komunikační technologie	Informační a komunikační technologie			
Člověk a jeho svět	Člověk a jeho svět			
Člověk a společnost	Výchova k občanství	Dějepis		
Člověk a příroda	Zeměpis	Přírodopis	Chemie	Fyzika
Umění a kultura	Hudební výchova	Výtvarná výchova		
Člověk a zdraví	Výchova ke zdraví	Tělesná výchova		
Člověk a svět práce	Člověk a svět práce			

Zdroj: RVP ZV, 2021 (vlastní zpracování)